

**Kantelu eduskunnan oikeusasiamiehelle esitutkinna toimittamatta jättämisestä
hautarauhan rikkomisen asiassa**

Kantelija: Dosentti Jouni Luukkainen

puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry (kotisivu: www.ateistit.fi)

Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI

p. (09) 191 51443, (09) 7534 703; jouni.luukkainen@helsinki.fi

Viranomaiset, joiden menettelyä arvostelen:

- 1) Rikoskomisario Ilkka Juola Helsingin poliisilaitoksesta.
- 2) Apulaisvaltakunnansyyttäjä Jorma Kalske.

Toimenpiteet, joita pidän virheellisinä:

- 1) Rikoskomisario Ilkka Juolan tutkinna päätös 9.3.2010, että asiassa ei ole syytä epäillä rikosta ja että esitutkintaa ei aloiteta rikosilmoituksessani 5.3.2010 kertomastani hautaamattaman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa tehdystä hautarauhan rikkomisesta (vainajan katsomuksen epäkunnioittava kohtelu).
- 2) Apulaisvaltakunnansyyttäjä Jorma Kalskeen vastaus 25.3.2010, että kirjoitukseni ei anna aihetta valtakunnansyyttäjän toimenpiteisiin tehtyäni 23.3.2010 Valtakunnansyyttäjänvirastolle rikosilmoituksen samasta hautarauhan rikkomisesta aiemman rikosilmoitukseni täydentävästi uudistaen ja Juolan tutkinna päätökseen viitaten.

Kanteluni rakenteesta. Kaikkien liitteiden luettelo on lopussa, ja aiempien kirjoitusteni liitteiden numerointi on alkuperäinen.

Aluksi esitän laajahkon luvun kirkkoon kuulumattoman hautarauhasta (s. 1–17). Luku on yleinen, anonyymi lakiperusta tekemälleni rikosilmoitukselle, ja se toimisi sellaisena myös mahdollisissa vastaisissa samanlaisissa rikosilmoituksissani. Luvun B)-osa oli mukana jo itse ilmoituksessani Helsingin poliisilaitokselle. Luvun A)-osa oli kirjoituksessani Valtakunnansyyttäjänvirastolle. Luvun lyhyt täydentävä C)-osa on uusi. Osat A) ja B) olivat myös 11.4.2010 päiväämänäni liitteenä 11.4.2010 päiväämässäni vastineessani kanteluasiassani dnro 3155/4/09 eduskunnan oikeusasiamiehelle puolustusvoimien kirkkollisista oppitunneista sekä sotilaspapeista. Olen muutamin paikoin korjannut kieltä sekä B)-osassa päivittänyt elinluovutuksia koskevan lain tilanteen, mutta aiemmat versiot eivät kuitenkaan oleellisesti poikkea tästä versiosta.

Sitten toistan rikosilmoitukseni 5.3.2010 Helsingin poliisilaitokselle B)-osaan siirrettyä lukua paitsi (s. 18–23) sekä rikoskomisario Ilkka Juolan 9.3.2010 antaman tutkinna päätöksen (s. 23–25). Tämän jälkeen selostan lyhyesti Juolan kanssa 18.–19.3.2010 käymiäni puhelinkeskusteluita (s. 25). Sitten toistan rikosilmoitukseni 23.3.2010 Valtakunnansyyttäjänvirastolle A)-osaan siirrettyä lukua paitsi (s. 25–27) sekä apulaisvaltakunnansyyttäjä Jorma Kalskeen 25.3.2010 antaman vastauksen (s. 27).

Lopuksi valmistelussani ennen kanteluni johtopäätösosia selostan lyhyesti loppua tapauksessa, josta tein 7.2.2010 rikosilmoituksen epäilystä hautarauhan rikkomisesta, mutta jossa tehtiin 27.6.2010 päätös syyttämättä jättämisestä epäilystä uskonrauhan rikkomisesta (s. 28).

Näiden valmistelujen jälkeen kerron johtopäätöksinäni, miksi kuvaamani viranomaisten toiminta on mielestäni virheellistä (s. 28–32) ja mitä toivon oikeusasiamiehen tekevän (s. 32).

.....
LAKIPERUSTA: KIRKKOON KUULUMATTOMAN HAUTARAUHASTA

A) JOHDANTO: Hautaustoimilaista ja rikoslain hautarauhapykälästä

Osassa ”B) Miksi teko on väärin? Uskonottomien tilanne” esitän tekemäni rikosilmoituksen lakiperustan lähinnä oikeuskanslerille tekemieni kolmen kanteluasiani jälkikäteistarkasteluna.

Se, että lakiperustani esittely on pitkä, kertoo tapauksen hienosyisyydestä. Jos nimittäin olisin tehnyt rikosilmoituksen esimerkiksi varkaudesta, ei minun olisi tarvinnut pohtia lainsäädäntöä lainkaan. Ilmoitukseni taustatavoitteena minulla onkin saada oikeusistuimelta (viime kädessä korkeimmalta oikeudelta) ratkaisu, että ilmoittamassani teossa on syyllistytty rikokseen. Silloin tuo oikeuden ratkaisu olisi itsessään lakiperusta vastaisille ilmoituksille samankaltaisissa asioissa. Toisaalta muutamakin langettava tuomio saisi mahdollisesti sitten evankelis-luterilaisen kirkon korjaamaan oman kirkkojärjestyksensä pykälää kirkkoon kuulumattomien hautaan siunaamisesta sellaiseksi, että se ei olisi sallinut tekoa, josta olen ilmoittanut. Muilta osin lainsäädäntö ei välttämättä muuttuisi. Tai ainakaan sen sanamuodon ei tarvitsisi muuttua, kun kerran vain lain tulkinta saisi uuden vakiintuneen muodon. Tai, jos lain sanamuotoakin muutettaisiin, se tulisi siis vasta lain tulkinnan jo muututtua.

On siis niin, että tarvitsen oikeusistuimen vahvistuksen omalle laintulkinnalleni.

Kertaan nyt tätä laintulkintaani. Hallituksen esityksessä (HE 204/2002 vp) hautaustoimilain (457/2003) on 2 §:n 2 momentin perusteluissa seuraava viittaus rikoslakiin:

Joissakin tapauksissa ruumiin ja tuhkan epäkunnioittava käsittely voi täyttää myös hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön, josta säädetään rikoslain 17 luvun 12 §:ssä.

Tuo rikoslain pykälä (563/1998) kuuluu seuraavasti:

Joka

- 1) luvottomasti avaa haudan tai ottaa sieltä ruumiin tai sen osan, ruumisarkun tai hautauurnan,
- 2) käsittelee hautaamatonta ruumiista pahennusta herättävällä tavalla tai
- 3) turmelee tai häpäisee hautaa tai kuolleen muistomerkkiä,

on tuomittava *hautarauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Hautaustoimituksen osalta hautaustoimilain perustelujen viittauksen voi havaita tarkoittavan keskimmäistä näistä pykälän kolmesta eri tunnusmerkistä.

Toisaalta keskimmäisen tunnusmerkin selitys hallituksen esityksessä (HE 6/1997 vp) voisi tarkoittaa vain jotain muuta hautausmuotoa kuin hautaustoimilain ainoiksi mahdollisuuksiksi säädettyä vainajan ruumiin hautaamista tai tuhkaamista ja tuhkan sijoittamista. Esimerkiksi Tiibetistä tunnetaan tapa pilkkoa ruumis ja syöttää se petolinnuille. Sellainen ei kuitenkaan kävisi Suomessa, vaikka kyseessä olisi uskovain vainajan oma periaatteellinen toivomus ja hänellä olisi pappikin periaatteessa valmiina toteuttamaan hänen toivomuksensa; täällä toimitukseen tarvittavaa ruumiin silpomista ei sallittaisi. Intialaisiin uskontoihin kuuluva tapa polttaa ruumis roviolla ei ole hautaustoimilain mukaista krematoriotoimintaa eikä siis ole Suomessa sallittua; tätä ymmärtääkseni aikanaan valitettiin. Hautaustoimilakia on kaiketi muutettava, jos Ruotsissa kehitteillä oleva menetelmä ruumiin upottamisesta nestemäiseen tyypeen ja mekaaninen ravistelu jauheeksi maatumisen nopeuttamiseksi tulee täällä käyttöön, jotta sellaista ruumiin käsittelyä ei voitaisi pitää epäkunnioittavana.

Mutta ratkaisevaa rikosilmoitukseni kannalta onkin opetusministeriön 13.12.2002 päivää ja 16.12.2002 eduskunnan hallintovaliokunnalle valiokunnan pyynnöstä antama vastine (LIITE 7) Vapaa-ajattelijain liitto ry:n kirjalliseen asiantuntijalausuntoon hallituksen esityksestä hautaustoimilain. Opetusministeriö kertoo: ”Lisäksi liitto esittää, että vainajan tahdon vastainen siunaaminen pitäisi määritellä laissa rangaistavaksi teoksi.” Tähän se sitten vastaa seuraavasti: ”Ehdotuksen 2 §:n mukaan vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla. Ruumiin tai tuhkan epäkunnioittava käsittely voi täyttää hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön, josta säädetään rikoslain 17 luvun 12 §:ssä. Näin ollen opetusministeriön mielestä Vapaa-ajattelijain liitto ry:n esittämä erillinen rangaistussäännös ei ole tarpeellinen.”

Tätä ei voi ymmärtää muulla tavalla kuin että vainajan katsomuksen epäkunnioittava kohtelu hautaamisessa voi täyttää hautarauhan rikkomisen tunnusmerkin hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa, koska se on niin vastoin sitä muistoamme vainajasta, joka sisältyy hänen eläessään tekemäänsä ratkaisun kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan ja joka juuri hautauksessa aktualisoituu.

Tämä hautarauhan rikkomisen tunnusmerkin nro 2 tulkinnan laajennus hautaustoimilakia koskeneesta hallituksen esityksestä vastuussa olleen opetusministeriön hyvin vastuunalaisessa tilanteessa antamassa vastineessa eduskunnan hallintovaliokunnalle on se seikka, johon rikosilmoitukseni perustan. Kyse on siis siitä, että tunnusmerkkiä nro 2 on nyt voitava tulkita sitomatta sitä ruumiin

silpomisiin ja muihin vastaaviin tekoihin, jotka eivät mihinkään hautaukseen kuulu. Silloin siitä, onko vainajan katsomuksen epäkunnioittava kohtelu hautaamisessa ja erityisesti uskonnollinen hautaustoimitus uskonnottomalle vainajalle, kun vainaja ei itse ollut sellaista todistettavasti pyytänyt tai sellaiseen todistettavasti suostumustaan antanut, hautarauhan rikkomista, on oikeusistuimen päätettävä suoraan.

Tärkeintä on, että teoista tehdyt rikosilmoitukset johtavat esitutkinnan ja syyteharkinnan kautta oikeusjuttuun. Oikeusistuin sitten päättää. Voisi olla, että ainakin ajan kulumisen ja yhteiskunnallisen kehityksen myötä tuomiot olisivat langettavia.

Rikoslain pykälää säädettyä ei ajateltu hautajaisia ja niihin mahdollisesti sisältyviä pahennusta herättäviä tekoja. Vasta ajallisesti myöhempää hautaustoimilakia säädettyä syntyi luonnollinen tarve tuoda esille yhteys rikoslakiin; jälkimmäisen teksti *joka käsittelee hautaamatonta ruumiista pahennusta herättävällä tavalla, on tuomittava hautarauhan rikkomisesta* toimii ihan sellaisenaan niidenkin tekojen suhteen, joita ei alunperin ajateltu.

Minun on vastentahtoisesti myönnettävä, että kenties opetusministeriö sittenkin erehtyi, kun sen mielestä rikoslain hautarauhapykälän tähden Vapaa-ajattelijain liitto ry:n esittämä erillinen rangaistussäännös on tarpeeton. Kenties ministeriössä hallituksen esitystä komitean mietinnön ja siitä saatu- jen lausuntojen perustalta valmisteltaessa tehtiin alkeellinen virhe lakijärjestelmän rakenteen suhteen, kun ajateltiin viittauksen hautarauhapykälään saavan ja voivan tarkoittaa muutakin kuin ahtaimman tulkinnan mukaista. Silloin siis ministeriö olisi myös erehdyttänyt hallintovaliokuntaa. Ministeriöhän olisi voinut olla varovainen ja jättää viittauksen hautarauhapykälään selityksittä ja vaikka silloinkin väittää, että sen mielestä erillinen rangaistussäännös on tarpeeton, sillä ”eihän toki ketään vainajaa siunata hänen tahtonsa vastaisesti”. Mutta uskon ministeriön kyllä hallinneen asiansa.

Tähän on lisättävä, että hautaustoimilain 2 §:n 3 momentin perusteluissa myös puhutaan vainajan oletustakin toivomuksesta vaatimatta siis ihmistä ilmaisemaan muutenkin kuin elämällään, että erityisesti kirkolliset hautajaiset olisivat vastoin hänen toivomustaan. Mielestäni siis rikoslain hautarauhapykälään viittaaminen hallituksen esityksessä hautaustoimilaksi on ymmärrettävä hautaustoimilain mukaisesti niin, että kun Vapaa-ajattelijain liiton lausunto puhuu vainajan tahdon vastaisesta siunaamisesta, kyseisen tahdon ei kuitenkaan tarvitse olla nimenomaisesti ilmaistu.

Tietysti oikeusistuimen olisi myös ratkaistava, onko kuvaamani hautarauhapykälän tunnusmerkin nro 2 tulkinnan laajennus hautaustoimilain yhteydessä pätevä. Mutta tämä ratkaisu olisi jätettävä oikeusistuimelle ja silloin viime kädessä korkeimmalle oikeudelle. Esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiset eivät mielestäni saisi lähteä siitä, että tulkinnan laajennus on pätemätön. Silloinhan oikeusistuin ei koskaan pääsisi ottamaan sitä mahdollista kantaa, että tulkinnan laajennus onkin pätevä, ja oikeusistuimethan kuitenkin vastaavat laintulkinnasta. Esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten olisi oltava varovaiset ja sallittava asian edetä oikeusistuimeen asti. Siinä ne voisivat nojautua siihen, että, kuten kanteluasioissani ilmeni, opetusministeriö ei suinkaan ole perunut kantaansa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt ratkaisi 13.11.2007 kantelun kansalaissodassa kuolleiden jälkikäteisestä hautaan siunaamisesta (dnro 1473/4/06; en ollut kantelija). Ratkaisussa viitattiin oikeuskanslerin ratkaisuun kirkkojärjestyksen sallimasta siunaamiskäytännöstä tekemääni kanteluun (dnro 1374/1/04) ja valitettavasti tyydyttiin oikeuskanslerin arviointiin säännöksen asianmukaisuudesta suhteessa hautaustoimilakiin ja rikoslakiin. Soitin sen tähden 23.11.2007 asian esitelleelle oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarjalle. Hän vastasi myöntävästi kysymykseeni, voisiko oikeusistuin ottaa toisen kannan hautarauhan rikkomiseen tällaisissa asioissa. Tämä on vahvistanut minussa käsitystä, että todellakin hautarauhan rikkomisen tunnusmerkkiä nro 2 on voitava ajatella sovellettavan suoraan. Mikko Sarjanhan olisi muuten ollut syytä tokaista, että rikoslakilla ei ole asian kanssa mitään tekemistä, koska siunaaminen ei ole silpomista.

Huomautan kirkkojärjestyksestä (1055/1993), joka tuli Suomen säädöskokoelmaan kirkolliskouksen antamana ilman eduskunnan osuutta, että eduskunta voi vaikuttaa siihen vain kumoamalla kirkkolakia koskevan perustuslain 76 §:n eli siis siltä osin erottamalla kirkon valtiosta. Olisi liian paljon vaadittu, että kirkkoon kuulumattomien katsomuksen kunnioittaminen hautaamisessa voitaisiin turvata vasta silloin. Eduskunta säätikin hautaustoimilain, joka tuli voimaan vuoden 2004 alusta. Tämä laki lähtee vainajan muiston ja katsomuksen kunnioittamisesta vainajan ruumista ja tuhkaa käsiteltäessä aivan toisin kuin kirkkojärjestys; ja epäkunnioittavan käsittelyn osalta lain perusteluissa viitataan rikoslain hautarauhapykälään. Mielestäni vain näitä eduskunnan hyväksymiä lakeja olisi

sovellettava tekemääni ilmoitusta tutkittaessa.

Sikäli kuin oikeusistuin hyväksyisi tulkinnan laajennuksen, sen olisi päätettävä, onko teossa sitten käsitelty hautaamatonta ruumista pahennusta herättävällä tavalla. Onko esimerkiksi se pahennus, jota minä itse, teosta ilmoittanut, tunnen, riittävää lain kannalta? Mielestäni ainakin oma pahennukseni on yleisesti ottaen hyvin perusteltu, ja sen todella pitäisi riittää. Sen olen varmaankin myös osoittanut monivuotisella toimeliaisuudellani tässä asiassa.

Voisin myös vedota lukumääriin. Ev.-lut. kirkkoon kuulumattomia ihmisiä on yli miljoona, ja kuitenkin kirkon, sen pappien ja sen seurakuntalaisten on hankalaa tai mahdotonta myöntää tätä tosiasiaa, vaan näitä ihmisiä ollaan liittämässä kirkon piiriin kuoleman jälkeen, vaikka he olisivat voineet tehdä sen eläessään, jos vain olisivat halunneet. Mutta eläessään he eivät halunneet, ja kuolemansa jälkeen he ovat puolustuskyvyttömiä. Kirkkoon kuulumattomuutta ei keestetä; oman itsensä suojelemiseksi ja kirkon vallan nostamiseksi vainajan kirkkoon kuuluva omainen järjestää vainajalle tämän elämään liittymättömän kirkollisen seremonian papin suosiollisella avustuksella, papin toimiessa kirkon ”strategisista lähtökohdista” (Palmu, ks. alla, s. 107). Tuntekoot vain asiasta pahennusta nuo kirkkoon kuulumattomat vielä elävät; me, kirkkoon kuuluvat omaiset ja pappi, olemme mahtikirkko, ja masennamme näin teidät teidän kaltaisenne vainajan kirkollisella kohtelulla, teidän voimattanne asialle mitään, kuten ei voinut tuo vainajakaan! Meitähän ette voi pakottaa teidän tapojanne omaksumaan teidän kaltaisenne vainajan suhteenkaan! (Ja kuitenkin tunnustukseton hautaaminen olisi niin helppo järjestää eikä järjestäjää lainkaan loukkaavaa.)

Pahennustani herättää tuo tahallinen piittaamattomuus itse vainajasta hänen ei-kirkollisen katsumuksensa ja hänen ihmisarvonsa mitätöintinä. Hautajaiset sanomalehtien hautajaisilmoituksineen menettävät merkityksensä vainajan muiston kunnioittamisena ja kääntyvät tarkoitustaan vastaan pahentamaan ihmisten mieltä, niidenkin, jotka eivät hautajaisiin osallistuneet.

Pastori Heikki Palmu kuvaa tuoreen teoksensa *Suomen kirkon tulevaisuus? Kipukohtia, ongelmia ja mahdollisuuksia* [Sammakko 2010] luvussa ”Ev.-lut. Hautaustoimisto?” (s. 103–115; luku on nyt LIITE 10) kriittisesti kirkkoon kuulumattomien vainajien siunaamiskäytäntöä. Lukuun johdattelevassa tekstissä (s. 102) hän puhuu pyhien toimitusten alennusmyynnistä. Hänen kantansa, johon yhdyin, kuuluu (s. 113): ”Ainoa selkeä ja riidaton käytäntö on, että ihminen itse eläessään päättää, haluaako hän elää ja kuolla kirkon jäsenenä, vai kirkon ulkopuolella.” Hän varoittaa, kuten olen minäkin varoittanut, että jos kirkossa ei kunnioiteta ihmisen halua elää ja kuolla kirkon ulkopuolella, niin kirkon ulkopuolella puolestaan saattaa silloin rapautua kunnioitus ihmisen halulle elää ja kuolla kirkon jäsenenä. Hän kertoo kuulemansa tapauksen, jossa sairaalassa kuolleen seurakunnan jäsenen omaisilla ei alunperin ollut tarkoitusta vaivata pappia.

Palmu kysyy poleemisesti: ”Onko rehellistä ja totuudellista, että tietoisesti kirkosta lähteneen ihmisen muistojuhla tehdään jumalanpalveluksen muotoiseksi?” Palmu kuvaa sangen yksityiskohtaisesti, että vuonna 1995 Turun silloinen tuomiorovasti Jukka Paarma valmisti kirjallisen ohjeistuksen, jonka suunta on erittäin selvästi se, että kirkosta eronneiden siunaamista suositellaan normatiivisena. Palmu siis puolustaa kirkkoon kuulumattomia kirkolta. Paarma taas hylkää kirkkoon kuulumattomat vainajat, kun kerran näiden kunnioittaminen vaatisi kirkolta vetäytymisen.

Palmun kuulema (anonyymi) perustelu, jonka lainaan B)-osan β)-kohdassa, osoittaa, että kirkko pyrkii hyväksikäyttämään kirkkoon kuulumattomia vainajia jopa saadakseen siten puhua kirkkoon kuulumattomille saattajille ilman keskeytetyksi tulemisen vaaraa. Puheen perillemenon kanssa saattaa kuitenkin olla vaikeuksia, kun kuulijat mielessään ihmettelevät ja paheksuvat sitä, että pappi ylipäätään on kutsuttu ja tämä on kehdannut suostua vainajan arkun ääreen.

On huomattava, että jokainen kirkkoon kuulumaton ihminen on kuoltuaan kuitenkin yksin miljoonasta muusta huolimatta. Näillä muilla ei avun antamiseen ole edes oikein ollut välineitä. Vasta kantelutoimintani kautta on paljastunut, että olisi sittenkin olemassa avun väylä, vetoaminen rikoslakiin oikeusistuimessa.

Kirkkoon kuulumattoman kirkolliset hautajaiset jättävät nyt aina kysymyksiä: Oliko se muka vainajan tahto? Oliko vainaja todella antanut suostumuksensa? Yksiinkään sellaisiin hautajaisiin ei voi suhtautua luottamuksella. Miksi ei yhdenmukaisesti vainajan elämän kanssa järjestetty hänelle uskonnottomia (tunnustuksettomia) hautajaisia? Juuri se ratkaisu olisi kuitenkin sekä eettinen että johdonmukaisuudessaan myös esteettinen ja siis kaikin tavoin arvokas.

Kirkkoon kuuluvien kirkolliset hautajaiset eivät herätä sellaista epäluottamusta. Mutta toisaalta

niistä on oltava pois jo itsekunnioituksensa tähden, koska kirkko ei ole kertakaikkisesti päättänyt pidättäytyä puuttumasta kirkkoon kuulumattoman vainajan ruumiiseen.

Kolmanneksi oikeusistuimen olisi päätettävä, onko ilmoittamani teko todella sellainen, että kenelläkään olisi oikeutetusti syytä tuntea siitä pahennusta. Mutta sehän onkin esitutkinnan ja oikeuskäsittelyn asia.

B) MIKSI TEKO ON VÄÄRIN? USKONNOTTOMIEN TILANNE

Olen ajanut uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien vainajien, ja yleisemmin erityisesti ev.-lut. kirkkoon kuulumattomien vainajien, katsomuksen kunnioittamista vaatimalla, että kirkollisen hautaan siunaamisen ja muiden vainajaan ruumiiseen tai tuhkaan kohdistuvien kirkollisten toimitusten perustana on oltava vainajan jättämä todistusvoimainen eli siis kirjallinen suostumus. Kirkon ulkopuolisena en voi vaatia, että kirkon on rajoitettava uskonnolliset seremoniansa vain niihin vainajiin, jotka olivat sen jäseniä, vaikka sellainen ratkaisu olisi toki selkein.

Selostan nyt perusteluitani tässä asiassa sellaisessa muodossa, että voin niihin vedota.

a) Hautaustoimilaki. Hautaustoimilain (457/2003) 2 § asettaa yleisiä velvollisuuksia. Momentti 1: *Vainajan ruumis on ilman aiheutonta viivytystä haudattava tai tuhkattava.* Momentti 2: *Vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla.* Momentti 3: *Vainajan ruumiin hautaamisessa ja tuhkaamisessa sekä tuhkan käsittelyssä tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja toivomuksia.*

Hallituksen esitys (HE 204/2002 vp) eduskunnalle hautaustoimilain antaa 2 §:lle yksityiskohtaiset perustelut, jotka eduskunta hyväksyi sellaisinaan.

Tarkastelen otteen 2 §:n 2 momentin perusteluista: ”Kulttuurimme kuuluvat sosiaaliset normit edellyttävät kunnioitettavaa suhtautumista vainajiin. Säännöksen suojelukohteena olisivatkin ennen kaikkea vainajalle läheisten ihmisten tunteet ja ihmisten käsitys siitä, miten vainajiin tulee suhtautua.” Momentissa 2 näkökulma on siis muiden ihmisten kuin vainajan.

”Säännöksestä voitaisiin muun muassa johtaa rajat sille, millainen muun uskonnon mukainen tai ei-uskonnollinen hautaustoimitus evankelis-luterilaisella tai muun uskonnollisen yhdyskunnan haudausmaalla voitaisiin sallia. Toimitus, joka yleisen käsityksen mukaan rikkoisi arvokkuutta tai vainajan muiston kunnioittamista vastaan, voitaisiin kieltää säännöksen perusteella.” Minulle ja edustamalleni taholle tämä tarkoittaisi myös sitä, että ihmisten tunteet olisi voitava suojata myös siltä, että mahdollisesti sinänsä moitteettomasti hoidettu uskonnollinen (tai erityisesti kirkollinen) hautajaistoimitus kohtaisi vainajan vastoin hänen uskonnotonta (tai ainakin ei-kirkollista) vakaumustaan.

Viimeinen otteeni 2 §:n 2 momentin perusteluista antaa mahdollisuuden edetä tässä asiassa oikeusistuintietä, ja se tuo joka tapauksessa esille esittämäni ongelman vakavan luonteen: ”Joissakin tapauksissa ruumiin ja tuhkan epäkunnioittava käsittely voi täyttää myös hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön, josta säädetään rikoslain 17 luvun 12 §:ssä.” Palaan tähän alempana.

On syytä lainata laajasti 2 §:n 3 momentin perustelua: ”Pykälän 3 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta kunnioittaa vainajan katsomusta ja toivomuksia hautaamisessa, tuhkaamisessa ja tuhkan käsittelyssä. Tyypillisiä kysymyksiä, joissa säännös tulisi sovellettavaksi, ovat esimerkiksi valinta arkkuhautauksen ja tuhkauksen välillä, hautausmaan ja hautapaikan valinta sekä hautaustoimitus. Vainajan uskonnollinen tai muu katsomus tulisi ottaa huomioon muun muassa harkittaessa hautaustoimituksen mahdollista uskonnollista sisältöä. . . . Vainajan toivomuksilla tarkoitetaan säännöksessä ensinnäkin vainajan eläessään nimenomaisesti ilmaisemia toivomuksia. Toisaalta säännöksellä on hahmotettu yleisemminkin ilmaista se periaate, että hautausjärjestelyjä koskevia valintoja tehtäessä lähtökohdaksi tulee ottaa se, mitä vainaja olisi itse toivonut.”

Momentin 3 näkökulma on vainajan. Vainaja asetetaan ensisijalle hyvin vahvasti. Mielestäni tällöin vainajan katsomuksen loukkaaminen tarkoittaisi poikkeamista vainajan ruumiin tai tuhkan arvokkaasta ja vainajan muistoa kunnioittavasta käsittelystä. Ihmiset, joilla on samanlainen katsomus kuin vainajalla oli hänen eläessään, voivat nimittäin arvioida hautaustoimitusta kuvittelemalla itsensä sen kohteeksi; jos he tällöin kokisivat katsomuksensa tulevan loukatuksi, eivät he tietenkään voisi pitää hautaustoimitusta arvokkaana ja vainajan muistoa kunnioittavana. Momentit 2 ja 3 ovat siis sidoksissa toisiinsa.

b) Rikoslain hautarauhapykälä. Oleellinen osa tästä rikoslain 17 luvun 12 §:stä (563/1998) kuuluu seuraavasti: *Joka 1) . . . , 2) käsittelee hautaamatonta ruumista pahennusta herättävällä tavalla tai 3)*

..., on tuomittava hautarauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Tämän pykälän perustelut (HE 6/1997 vp) kuvaavat esimerkkeinä vain fyysisiä tekoja:

Pahennusta herättävää hautaamattoman ruumiin käsittelemistä voi olla esimerkiksi ruumiiseen kohdistuva silpominen tai muu väkivalta, ruumiin hävittäminen tai kätkeminen asianmukaisen hautaamisen estämiseksi, ruumiin tuominen yleiselle paikalle tai seksuaalinen puuttuminen ruumiiseen.

Eduskunta muutti pykälää vain korottamalla enimmäisrangaistusta. Lakivaliokunnan mietintö (LaVM 3/1998 vp) viittasi tämän perusteluksi myöskin pykälän kohtaan 2:

Asteikon enimmäisrangaistusta on pidetty liian lievänä, koska teolla voidaan aiheuttaa laajaa vahinkoa ja häpäistä samalla kertaa useita hautoja. Vaatimusta rangaistusuhan ankaroittamisesta on perusteltu myös sillä, että hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävä käsittely voi olla varsin moitittavaa. Valiokunta ehdottaa enimmäisrangaistuksen korottamista kuudesta kuukaudesta yhdeksi vuodeksi vankeutta.

Valiokunta ei selittänyt, mikä erityinen hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävä käsittely voi olla "varsin moitittavaa". Ensimmäisessä käsittelyssä valiokunnan varapuheenjohtaja Matti Vähänäkki viittasi uutisiin hautakivien kaatamisesta, kun hän perusteli rangaistusten koventamisedotusta, mutta muutoin pykälä ei täysistuntokeskusteluissa ollut esillä. En ole perehtynyt valiokunnan saamiin kirjallisiin asiantuntijalausuntoihin; ne eivät ole painettuja.

Mutta viittaus tähän rikoslain pykälään hautaustoimilain 2 §:n perusteluissa antaa pykälälle soveltuvuuden myös psyykkisten tekojen suhteen. Tämän vahvistaa opetusministeriön 13.12.2002 päiväämä ja 16.12.2002 eduskunnan hallintovaliokunnalle valiokunnan pyynnöstä antama vastine (LIITE 7) Vapaa-ajattelijain liitto ry:n kirjalliseen asiantuntijalausuntoon hallituksen esityksestä hautaustoimilaiksi. Opetusministeriö kertaa: "Lisäksi liitto esittää, että vainajan tahdon vastainen siunaaminen pitäisi määritellä laissa rangaistavaksi teoksi." Tähän se sitten vastaa seuraavasti: "Ehdotuksen 2 §:n mukaan vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla. Ruumiin tai tuhkan epäkunnioittava käsittely voi täyttää hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön, josta säädetään rikoslain 17 luvun 12 §:ssä. Näin ollen opetusministeriön mielestä Vapaa-ajattelijain liitto ry:n esittämä erillinen rangaistussäännös ei ole tarpeellinen." Aivan selvästi opetusministeriö tarkoittaa tässä hautarauhan rikkomisella kuten liittokin hautarauhan rikkomista psyykkisellä tavalla ja itse asiassa juuri samalla tavalla.

Opetusministeriö siis viittasi hautaustoimilain 2 §:n 2 momenttiin, vaikka Vapaa-ajattelijain liitto viittasi pikemminkin 2 §:n 3 momenttiin, mutta opetusministeriö ei mitenkään korostanut tätä eroa. Kuten jo totesin, momenteja 2 ja 3 ei voikaan erotella jyrkästi toisistaan; vainajan katsomuksen kunnioittamatta jättäminen on väärin, paitsi vainajaa, myös itsensä vainajan tilanteeseen kuvittelevaa kohtaan; tällainen henkilö ei silloin puolestaan voi pitää hautaustoimitusta arvokkaana ja vainajan muistoa kunnioittavana.

Hautarauhan suojelussa on siis tapahtunut sama kehitys fyysisen ohella myös psyykkiseen kuin työsuojelun etenemisessä fyysisen ohella myös psyykkiseen. Työsuojeluvalituksissa psyykkiset seikat ovat saaneet hyvin huomattavan osan, ja samoin ihmisten julkisuudessa esittämä huoli hautarauhasta koskee juuri psyykkisiä seikkoja.

Palaan tähän opetusministeriön tulkintaan alempana kanteluideni tarkastelun yhteydessä.

c) Kolme kanteluani oikeuskanslerille. Jo kohdat a) ja b) ovat näistä kanteluistani.

Kantelin 9.12.2004 oikeuskanslerille siitä, että evankelis-luterilaisen kirkon hautaansiunaamiskäytäntö on hautaustoimilain keskeisiä periaatteita ja hautarauhaa vastaan (dnro 1374/1/04). Tämän käytännön määrittää kirkkojärjestys (1055/1993 Suomen säädöskokoelmassa; luku 2, 23 §) seuraavasti: *Kirkkoon kuulumaton henkilö voidaan siunata hautaan, jos omaiset tai muut vainajan hautauksesta huolehtivat henkilöt sitä pyytävät. Siunausta ei kuitenkaan toimiteta, jos vainaja on selvästi ilmaissut tahtovansa toisin tai jos pappi sielunhoidollisessa keskustelussa tai muulla tavoin saamansa käsityksen nojalla katsoo, ettei kirkolliseen hautaan siunaamiseen ole riittäviä perusteita.* Vainaja on siis kirkkojärjestyksessä toissijaisessa asemassa toisin kuin hautaustoimilaissa.

Kantelussani ajoin kirkkojärjestykseen muutosta, että kirkkoon kuulumaton henkilö voidaan siunata hautaan vain, jos vainaja on jättänyt siitä *kirjallisen luvan*, jolla tarkoitin vainajan eläessään

allekirjoittamaa toivomusta saada osakseen hautaan siunaaminen, jos se kirkolle sopii, tai suostumusta siihen, että hänen omaisensa saisivat pyytää hänelle hautaan siunaamisen.

(Nyt jälkikäteen [siis 2010; mutta 2012?] olen päätenyt sille kannalle, että minun on syytä lupaa toivomuksesta puhumisesta ja puhua vain suostumuksesta: luvalla minun on siis syytä tarkoittaa samaa kuin suostumuksella. Suostumusta pyytäisi omainen tai läheinen, joka ajattelee mahdollisesti joutuvansa järjestämään hautaamisen ja haluaisi toteuttaa sen kirkollisin seremonioin, jos se kirkolle sopisi; hän ottaisi tietysti saamansa suostumusasiakirjan huolella säilyttääkseen. Asiakirja tulisi julkiseksi, jos se realisoituisi.)

Tämä toteuttaisi sen, että eläminen ilman kirkon jäsenyyttä tarkoittaa johdonmukaisuuden vuoksi ensisijaisesti sitä, että ihminen haluaa olla kirkon ulkopuolella kuoltuaankin ja että muu loukkaa hänen katsomustaan. Tähän poikkeuksen itselleen toivova tai sellaiseen suostuva olisi velvollinen kertomaan tahtonsa kirjallisella luvallaan; ja silloin olisi kenties helpointa liittyä kirkon jäseneksi. Välinpitämättömiä kohdeltaisiin johdonmukaisuuteen luottavien ehdoin.

Hävisin tämän kanteluni oikeuskansleri Paavo Nikulan 24.5.2006 antamalla vastauksella.

Kantelin 10.3.2005 siitä, että Aasian tsunamionnettomuuden alustavasti tunnistettujen suomalaisten kuolonuhrien ruumiita vastaanotettaessa järjestettiin Helsinki-Vantaan lentoasemalla uskonnollinen tilaisuus, ”ekumeeninen muistohetki”, myös uskonottomien vainajien tapauksessa (dnro 255/1/05). Valtioneuvosto oli määrännyt vastaanoton järjestämisen sisäasiainministeriön poliisiosaston tehtäväksi. Vetosin samaan kuin edellisessä kantelussani, siis hautaustoimilakiin sekä rikoslain hautarauhapykälään.

Hävisin tämän kanteluni oikeuskansleri Paavo Nikulan 21.3.2005 antamalla vastauksella.

Kantelin 23.6.2005 siitä, että Aasian tsunamionnettomuuden alustavasti tunnistettujen suomalaisten kuolonuhrien ruumiita kotiutettaessa järjestettiin Phuketin lentokentällä arkun äärellä uskonnollinen tilaisuus, ”matkaansaattohartaus”, myös uskonottomien vainajien tapauksessa (dnro 622/1/05). Kotiuttamisjärjestelyistä olivat päättäneet ulko- ja sisäministeriöt sekä evankelis-luterilainen kirkko.

Hävisin tämän kanteluni oikeuskansleri Paavo Nikulan 21.11.2006 antamalla vastauksella.

Kahdella jälkimmäisellä kantelullani tavoittelin samaa kuin ensimmäisellä kantelullani, kirkkojärjestyksen korjaamista, sekä vastaavaa suuronnettomuuksien kuolonuhrien käsittelyä koskevien sääntöjen korjaamista joko jo tsunamionnettomuuden tapauksessa tai vastaaviin onnettomuuksiin varauduttaessa.

Kanteluasiani eivät suinkaan tyhjentyneet oikeuskanslerin vastauksiin, joihin en ole lainkaan tyytyväinen ja joissa on paljon moitittavaa.

Olin näissä kanteluissani mielestäni hyvin perusteellinen, ja aina myös jatkoin alkuperäisiä kantelukirjoituksiani. Kanteluaineistoni on sängen laaja (yhteensä 9 kirjoitustani, joissa 60 sivua ja 28 liitettä; yhteensä 2 lausuntoa tai selvitystä, joissa 5 sivua; 3 vastausta, joissa 16 sivua; siis kaikkiaan 14 kirjoitusta, 81 sivua, 28 liitettä). Aineisto ilman liitteitä on yhdistyksemme verkkosivun www.ateistit.fi Kantelut-osaston kohdissa 4, 5 ja 6.

Käyn nyt kohdissa c1)–c8) läpi näitä kanteluitani, mutta lähinnä jälkitarkasteluin.

c1) Oikeuskanslerin vastauksen 24.5.2006 tarkastelua. Kertaan tiivistäen ja täydennellenkin oikeuskanslerin kirkkojärjestyskantelustani antaman vastauksen tarkasteluitani viimeisestä kanteluideni kirjoituksesta 14.8.2006. Alakohdassa c1+) on vasta nyt [2010] selvästi esittämäni huomio.

Lainaan ensin oikeuskanslerin vastauksen lukua ”Johtopäätökset ja toimenpiteet”:

Kun otetaan huomioon mm. perustuslain 76 §:stä (kirkkolaki ja sen säätämisyjärjestys) ilmevä kirkon itsenäinen asema suhteessa valtiovaltaan omissa asioissaan, kuuluu kirkon pyhiä toimituksia koskevien säännösten tulkitseminen kirkolle itselleen ja sen toimielimille. Kirkolla itsellään on myös toimivaltaa selvittää kyseistä säännöstä ja/tai yhdenmukaistaa sen soveltamiskäytäntöä kirkon piirissä.

Eduskunta ei harjoita oikeuskanslerin lailla laillisuusvalvontaa. Siksi eduskunta ei hautaustoimilakia säätäessään voinut tuomita, että kirkkojärjestyksen käytäntö johtaisi hyvin todennäköisesti rikkomuksiin hautaustoimilakia ja rikoslain hautarauhapykälää vastaan. Eduskunta ei voinut ottaa kantaa, kuinka kirkkojärjestyksen kävisi hautaustoimilain tullessa voimaan 1.1.2004. Tarvittiin vain joku saattamaan käytäntö oikeudellisen tarkastelun kohteeksi, jotta mahdollisen myötämielisen ratkaisun seurauksena kirkon olisi muutettava kirkkojärjestys asettamaan vainajan katsomus etusijalle ja jotta

eduskunta saisi siten hautaustoimilain periaatteet otetuksi huomioon myös lain käytännön soveltamisen kannalta tärkeässä kirkkojärjestyksessä.

Lainaan sitten oikeuskanslerin vastauksen lukua ”Asian arviointia” (sivu 4):

Sen mukaan, mitä hautaustoimilain 2 §:n ja rikoslain 17 luvun 12 §:n säännöksistä ja niiden perusteena olevista lainsäätämisasiakirjoista (hautaustoimilain osalta lähinnä HE 204/2002 vp, PeVL 71/2002 vp ja HaVM 21/2002 vp sekä rikoslain osalta lähinnä HE 6/1997 [vp] ja PeVL 23/1997 vp) voidaan päätellä, ei nähdäkseen ole ilmennyt perusteltua aihetta epäillä, että kirkkoon kuulumattoman vainajan kirkollinen hautaan siunaaminen rikkoisi hautaustoimilain tai rikoslain mainittuja säännöksiä.

Mielestäni hautaustoimilain perusteluiden viittaus rikoslakiin ja sitä koskeva opetusministeriön vastine eduskunnan hallintovaliokunnalle tarkoittavat erityisesti, että vainajan tahdon vastainen ruumiinsiunaaminen voi täyttää hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön. Tarkoittaako oikeuskansleri tässä antaa siitä huolimatta takuun, että omaiset ja pappi eivät missään tapauksessa voisi hävitä oikeudenkäyntiä hautarauhan rikkomisesta papin siunattua hautaan kirkkoon kuulumattoman vainajan?

Lainaan edelleen oikeuskanslerin vastauksen lukua ”Asian arviointia” (sivu 4):

... hautaustoimilain 2 §:n säännöksen suojelukohteena ovat ensi sijassa vainajalle läheisten ihmisten tunteet ja ihmisten käsitys siitä, miten vainajiin tulee suhtautua.

ja

Mitä hautarauhan rikkomista koskevaan rikoslain 17 luvun 12 §:n säännökseen tulee, ... suojelukohteena ei ole kuollut ihminen sinänsä, vaan elävien ihmisten peruskäsitys siitä, miten kuolleisiin tulee suhtautua.

Mielestäni ihmisten peruskäsitys kuolleisiin suhtautumisessa on, että kuolleilla on edelleenkin loukkaamaton ihmisarvonsa. Kuollut elää muistoissamme, ja näiden muistojemme mukaisesti haluamme itse kuollutta kohdella ja odotamme muidenkin häntä niin kohtelevan. Joissakin jotkin muistot saattavat kyllä herättää vieroksunta, kuten erityisesti kuolleen katsomus. Tämä katsomus, vaikka se nimenomaan on niin tärkeä hautaamisen kannalta, halutaan tällöin ehkä sittenkin unohtaa ja ohittaa; omantunnonvaivoja ei koeta eikä tahdota kokea. Mutta toisaalta haluamme kohdella kuolleita arvokkaasti myöskin siksi, että toivomme niin saavamme itsellemmekin arvokkaan kohtelun kuoltuamme. Haluamme erityisesti, että meitä kohdellaan kuoltuamme katsomuksemme mukaisesti tai ei ainakaan katsomuksemme vastaisesti. Siksi ihminen voi osittain muodostaa käsityksensä kuolleiden arvokkaasta kohtelusta ajattelemalla, kuinka hän toivoisi itseänsä kuoltuansa käsiteltävän. Kuolleet ja elävät ovat siis sittenkin sekä hautaustoimilain että hautarauhan turvaamisen yhtäläisiä suojelun kohteita.

Lainaan yhä oikeuskanslerin vastauksen lukua ”Asian arviointia” (sivu 5):

Hautajaisten järjestämisestä huolehtivat henkilöt lienevät parhaiten perillä siitä, millaisia toivomuksia vainajalla on ollut hautajaisten osalta.

Oikeuskanslerin varauksellisuus ei riitä, kun kyse on asiasta, jossa *ei yhdenkään* johdonmukaisuuteen luottaneen kirkkoon kuulumattoman vainajan ei-kirkollista katsomusta ole oikeutta loukata kirkollisella hautaustoimituksella. Vainajan kuulumattomuus kirkkoon on seikka, joka välttämättä käy selville hautajaisten järjestämisestä huolehtiville henkilöille ja joka ilmaisee lähtökohtaisesti sen, mikä toivomus vainajalla on ollut hautajaistensa osalta: niiden tulee olla ei-kirkolliset. Vainajan jättämä kirjallinen lupa kirkollisiin hautajaisiin olisi sekin mahdollisesti selville saatavissa: Kirjallinen suostumus kirkollisiin hautajaisiin olisi tietysti suostumusta pyytäneiden hallussa, ja jos vainaja ei taas olisi luottanut kirjallisen kirkollisten hautajaisten toivomuksensa ilmituloon, olisi hän kaikei liittynyt kirkkoon, jolloin hänen jäsenyytensä olisi välttämättä käynyt selville ja ohjeeksi.

Jatkan tarkastelua. Kirkkoon kuulumattomuus on lähtökohtaisesti itse itsensä selittävä seikka. Ihminen ei edes ole velvollinen kertomaan, ettei kuulu kirkkoon. Ihmisen ei tarvitse perustella muille, miksei kuulu kirkkoon, eikä hänellä välttämättä edes olisi tilaisuutta esittää perustelujansa niille, jotka hänen hautajaisensa lopulta järjestävät. Siksi kirkkojärjestyksen vaatimus kirkollisista hautajaisista pelastumiselle, että vainaja on selvästi ilmaissut tahtovansa toisin, siis muuten kuin juuri kirkkoon kuulumattomuudellaan, on liikaa.

Oikeuskansleri sivuuttaa sen, jonka jo yleinen elämäkokemus kertoo, että myös vainajan hyvin tiedetty ei-kirkollinen vakaumus saatetaan mitätöidä ja vainajalle järjestää kirkolliset hautajaiset.

Lainaan nyt oikeuskanslerin vastauksen luvun ”Asian arviointia” loppua. Kyseessä on perusoikeussäännösten muuttamista koskeneeseen hallituksen esitykseen 309/1993 vp sisältyneen Suomen Hallitusmuodon muuttamista koskevan lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentti ja eduskunnan perustuslakivaliokunnan esityksestä antama mietintö 25/1994 vp; oikeuskanslerin mukaan mietinnössä lausutulla on sikäli merkitystä, että hallitusmuodon muutettua säännöstä vastaava säännös sisältyy nykyisen perustuslain 1 §:n 2 momenttiin. Lainaus:

Perustuslakivaliokunta lausui (s. 42), että ihmisarvon loukkaamattomuus ilmaisee perustavanlaatuisien oikeuksien yleisinhimillisen perustan, jonka voidaan katsoa olevan — ainakin kaikkein perustavimpien yksilön oikeuksien osalta — oikeusjärjestyksestä riippumaton ja johon kuuluvien oikeuksien käytön perustana on yksilön oikeus määrätä itsestään ja asioistaan. Epäselväksi mielestäni tosin jää, millainen merkitys tälle yleisluontoiselle periaatteelle ihmisarvon loukkaamattomuudesta voidaan antaa kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 §:n kannalta.

Lainaukseni teksti näyttää oikeasti olevan oikeuskanslerin tiivistelmä hallituksen esityksen sivulla 42 olleesta tekstistä, sillä sen puolestaan perustuslakivaliokunta hyväksyi keskusteluita. Itse tiivistän tekstin niin, että *valtiosääntö turvaa yksilön vapauden ja oikeudet, ja sanonnan piiriin kuuluu myös yksilön itsemääräämisoikeus eli vapaus määrätä itsestään ja toimistaan*. Tällainen valtiosäännön yleisluontoinen periaate on aivan keskeinen hautaustoimilain 2 §:n 3 momentin kannalta; hallintovaliokuntahan mietinnössään nimenomaan korosti vainajan katsomuksen ja toivomusten kunnioittamista. Hautaustoimilakiin verrattuna toissijaisen kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 § taas ei lähde vainajan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta lainkaan, vaan päinvastoin siitä, että ihmisen päätös elää — ja kuolla — kirkkoon kuulumatta ei merkitsekään mitään ainakaan hänen kuolemansa jälkeen, vaan hänet voidaan haudata hänen ei-kirkollisen katsomuksensa vastaisesti kirkollisesti, ellei hän sitten alistu ja kykene noudattamaan kirkkojärjestyksen vaatimusta ’ilmaista selvästi tahtovansa toisin’, mikä ilmaisu sekä saatetaan sitten mitätöidä. Ja mitä sellainen selvästi ilmaiseminen sitten tarkoittaisikaan ja millä tavoin sen voisiakaan sitovasti tehdä, jos kerran kirkolle ei riitä se täysin selvä seikka, että kellään ei ole esittää kirjallista dokumenttia, jolla ihminen sittenkin olisi ilmoittanut haluavansa tulla kuoltuaan liitetyksi kirkon piiriin kirkollisten seremonioiden kohteena.

Valtiosäännön turvaaman ihmisarvon loukkaamattomuuden merkitys näkyy paremmin seuraavassa lainauksessa luvusta ”Asian arviointia” (s. 4):

Merkitystä on lisäksi sillä, että perustuslain 1 §:n 2 momentin säännös ihmisarvon loukkaamattomuudesta ulottaa vaikutuksensa laajemmalle kuin elossa olevien ihmisyksilöiden kohteluun.

Kirkkojärjestyksen sallima vainajan ei-kirkollisen katsomuksen mitätöinti kirkollisella hautaan siunauksella loukkaa vainajan ihmisarvoa.

Ihmettelen oikeuskanslerin epäröintiä soveltaa näitä valtiosäännön turvaamia yleisiä periaatteita, sillä nämä periaatteet antavat päinvastoin vahvan pohjan nähdä, että kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 § on perustavalla tavalla väärä.

Lopuksi lainaan oikeuskanslerin vastauksen lukua ”Johtopäätökset ja toimenpiteet”:

Tapa, jolla eri näkökohtia painotetaan, vaikuttaa ratkaisevasti siihen, miten hautajaisten järjestelyssä määräämisvalta hautaan siunaamisen osalta säädetään. Keskeisellä sijalla näyttää olevan se, millainen merkitys annetaan vainajan ”katsomukselle”, jota esimerkiksi hallintovaliokunta korosti mietinnössään 21/2002 vp, ja millaisia johtopäätöksiä sen perusteella voidaan tehdä.

Ihmiselle hänen katsomuksensa eli hänen todellisuuskäsityksensä sekä vapaus ilmaista katsomuksensa jäsenyydellään uskonnollisessa yhdyskunnassa tai kuulumattomuudellaan uskonnollisiin yhdyskuntiin voi olla aivan keskeisen tärkeä seikka hänen elämässään ja hänen pyrkimyksissään. Hautaustoimilaki lähtee tästä ja antaa ihmiselle itselleen määräämisvallan hautajaistensa järjestelyn osalta hänen eläessään tekemällään ratkaisullaan kuulua tai olla kuulumatta kirkkoon. Kirkkojärjestys taas ei tätä määräämisvaltaa kirkkoon kuulumattomalle suo, vaan se asettaa tälle loukkaavia vaatimuksia toimenpiteistä, joilla tämän olisi yritettävä varmistaa katsomuksensa kunnioitus ja ehkäpä sittenkin epäonnistuen.

Oikeuskansleri näyttää ajattelevan, että kirkkojärjestys antaisi vallan omaisille ohi vainajan, ja tämä käsitys onkin mielestäni realistinen. Mutta on kestävämpää ajatella, toisin kuin lainaamani

kohta tuntuisi viittaavan, että näkökohtaa omaisten päätösvallasta sopisi edelleen painottaa kirkkojärjestyksessä, kun kerran hautaustoimilaissa painotetaan näkökohtaa ihmisen itsensä päätösvallasta.

Ihmettelen täten suuresti, että oikeuskansleri ylipäättään vielä kyseli, mikä merkitys maininnalle vainajan katsomuksesta annetaan ja millaisia johtopäätöksiä sen perusteella voidaan tehdä.

On syytä täydentää näitä kanteluvaiheessani esittämiäni tarkasteluita tarkastelemalla seuraavaa, myös oikeuskanslerin vastauksen lukuun ”Asian arviointia” sisältynyttä lainausta perustuslakivaliokunnan hautaustoimilakia koskeneesta lausunnosta PeVL 71/2002 vp:

Hautaaminen valtiosääntökysymyksenä. Vainaja ei ole Suomen perusoikeusjärjestelmässä perusoikeuksien subjekti. Hautaaminen vakaumusta loukkaamatta ja ilman syrjintää muodostuu tästä huolimatta perusoikeuskysymykseksi. Henkilö saattaa nimittäin elinaikanaan haluta suorittaa oikeustoimia kuolemansa varalta esimerkiksi hankkimalla itselleen ja perheelleen hautapaikan, missä yhteydessä hän on perusoikeuksien subjekti. Vainajan hautaaminen tämän vakaumusta vastaavasti ja ilman syrjintää on usein perusoikeuskysymys elossa olevien perheenjäsenten näkökulmasta, erityisesti näiden kuuluessa samaan uskontokuntaan kuin vainaja. Merkitystä on lisäksi sillä, että perustuslain 1 §:n 2 momentin säännös ihmisarvon loukkaamattomuudesta ulottaa vaikutuksensa laajemmalle kuin elossa olevien ihmisyksilöiden kohteluun.

Yllä jo vetosin lainauksen viimeiseen virkkeeseen. Huomaatan, että tapauksessa, jossa elossa olevien perheenjäsenten uskonnollinen asema on eri kuin vainajalla, heidän perusoikeuksiinsa ei kuulu saada haudata vainajaa oman uskonnollisen asemansa mukaisesti, ellei se sitten todistettavasti ole vainajan oma toivomus. Haluan myös kertoa eräästä haudasta Kuusankoskella sijaitsevalla Lepola-nimisellä uskonnottomien hautausmaalla, jonka omistaa Kouvolan Vapaa-ajattelijat ry (nimi rekisteröity 8.3.2010; sitä ennen nimenä Pohjois-Kymen Vapaa-ajattelijat ry). Kuulin paikan päällä 5.8.2006, että hautapaikan oli aikanaan itselleen varannut ja hautakiven sille pystyttänyt vanha mies, yhdistyksen jäsen, joka kuoltuaan oli kuitenkin haudattu kristillisin menoin seurakunnan hautausmaahan; yhdistys oli saanut sitten arkun siirretyksi oikeaan hautaan [2012: jos sittenkään oli saanut]. Mielestäni tuon ihmisen perusoikeuksia loukattiin, ja sen teki mahdolliseksi kirkkojärjestys. Tapaus oli tuore, mutta aikani ei riittänyt tapauksesta perinpohjaisen selon ottamiseen ja siitä kertomiseen kirjoituksessani 14.8.2006.

On vielä paikallaan lainata hallintovaliokunnan mietintöä HaVM 21/2002 vp hautaustoimilaista:

Lain tavoitteena on erityisesti edistää uskonnon- ja omantunnonvapauden käytännön toteuttamismahdollisuuksia ja turvata vainajan muiston kunnioittamiseen liittyvien pieteettinäkökohtien huomioon ottaminen hautaustoimissa.

Mielestäni tällöin kriittinen seikka on vainajan eläessään tekemien uskonnon- ja omantunnonvapautta koskevien ratkaisujen kunnioittaminen: uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumisen tai kuulumattomuuden ottaminen ohjeeksi hautajaisia järjestettäessä, ellei vainaja ole todistettavasti ilmoittanut poikkeusta tästä.

c1+) **Perustuslain 11 §:stä.** Oikeuskansleri pohtii puutteellisella tavalla luvussa ”Asian arviointia” (s. 5) kanteluni yhteyttä perustuslain 11 §:ään:

Kantelussa esitettyä kysymystä tarkasteltaessa ei nähdäkseni ole pohdittava sitä, että kirkkoon kuulumattoman vainajan kirkollinen hautaan siunaaminen loukkaisi hänelle perusoikeutena (ja myös ihmisoikeutena) turvattua oikeuttaan uskonnon harjoittamiseen, ja että kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 §:n säännös olisi siten perustuslain 11 §:n ja asianomaisten Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vastainen. Vainajasta kyseen ollen kysymys ei ole uskonnon harjoittamisesta, vaan siitä, että hänen ruumiinsa saattaa joutua uskonnollisen toimituksen kohteeksi.

Tietysti tässä ilmaisua ”oikeuttaan uskonnon harjoittamiseen” (siis mahdollisen omansa) pitäisi sinänsä täydentää ilmaisulla ”ja oikeuttaan olla harjoittamatta uskontoa”; ja onhan kirkkoon kuulumallakin oikeus olla harjoittamatta (kirkon) uskontoa. *Mutta varsinaisesti kanteluni kannalta perustuslain 11 §:n osalta kysymys onkin oikeudesta olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan sekä oikeudesta ilmaista vakaumus.* Kirkkoon kuulumattomuus voi näet myös tarkoittaa kannanottoa itse kirkkoa kohtaan monistakin eri syistä, joiden tähden vainaja ei myöskään ole tahtonut, että hänet

kuoltuaan liitetään kirkollisiin seremonioihin kirkon piiriin ja että hänen vakaumustaan sillä tavalla väärin esitetään. Erityisesti vainaja on voinut olla kirkon valtionkirkkoasemaa vastaan. Vainaja on ehkä tahtonut eläessään edistää yhteiskunnan sekulaarisuutta, eikä tahtoisi kuolemansa tuovan poikkeusta. Kuitenkin hänen ruumiinsa joutuminen kirkollisen toimituksen kohteeksi, kun hän ei ole antanut sellaiselle suostumusta, tarkoittaa, että kirkko, paitsi että käyttää hänen ruumistaan kristillisen julistuksen välikappaleena, myös todistaa valtionkirkkoasemaansa ulottamalla valtansa ei-jäseniinsäkin. Kuten tsunamikanteluissani sitten totesin, valtiovaltakin meni kirkon mukaan tähän kirkon aseman pönkitykseen.

c2) Hautarauhapykälän tarkastelu. Palaan nyt yllä kohdassa b) mainitsemaani opetusministeriön vastineessaan (LIITE 7) selventämään hautaustoimilain perustelujen viittaukseen rikoslain hautarauhapykälään. Mielestäni opetusministeriö siis tarkoitti hautarauhan mahdollisella rikkomisella myös tekoja, joita Vapaa-ajattelijain liitto tarkoitti, eli hautarauhan rikkomista vainajan katsomuksen vastaisilla hautajaisilla. Kertaan nyt tiivistäen kirjoitukseni 14.8.2006 tarkasteluja.

On huomattava, että jos opetusministeriö olisi ollut toista mieltä, sen olisi vastineessaan tullut kertoa tämä hallintovaliokunnalle, jotta valiokunta olisi sitten voinut lisätä mietintöönsä jotain liiton lausunnosta, kuten juuri liiton esittämän rangaistussäännöksen lakiin. Mielestäni kuitenkin valiokunta ymmärsi ja sillä oli oikeus ymmärtää opetusministeriön vastine niin, että rikoslakiin viittaaminen hautaustoimilain yhteydessä tarkoitti, että hautarauhan rikkomisen tunnusmerkki hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa saa nyt aiempaa laajemman tulkinnan, joka antaa perustellun oikeuden nostaa syyte myös teosta, jossa vainajan ruumista tai tuhkaa on käsitelty hänen katsomuksensa vastaisesti.

On edelleen huomattava, että valiokunnan siis näkemykseni mukaan ymmärrettyä asian aivan oikein kuvaamalla tavalla se ei kuitenkaan mietinnössään irtisanoutunut tästä tulkinnan laajentamisesta; muutoinhan sen olisi tullut mainita sellainen mahdollinen irtisanoutumisensa mietinnössään.

Nyt mietinnössä ei ole mitään näistä liiton ja ministeriön kannoista valiokunnalle, mutta eihän tarvinnutkaan olla. Silti mielestäni Vapaa-ajattelijain liiton lausunto ja opetusministeriön vastine siihen selvensivät yhdessä arvokkaalla tavalla sitä, mitä viittaukseen rikoslakiin hautaustoimilain perusteluisa on myös ajateltava tarkoittavan. Siis sen mahdollista tuomittavuutta hautarauhan rikkomisena, mikä kaikkein eniten ja kaikkein tavallisimmin herättää näissä asioissa ihmisten pahennuksen ja missä he kokevat vainajan ruumista tai tuhkaa käsiteltävän epäarvokkaasti ja vainajan muistoa epäkunnioitavalla tavalla: vainajan katsomuksen ohittamisen ja vainajan katsomuksen perusteella otaksuttavissa olleiden vainajan toivomuksien sivuuttamisen vainajan ruumiin hautaamisessa tai vainajan tuhkan käsittelyssä erityisesti hautajaisissa.

Opetusministeriö ei käytä tuomiovaltaa, eikä se sitä vastineessaankaan käyttänyt, vaan sen sijaan sekä hallituksen esitys että opetusministeriön sitä tukenut vastine ehdottivat yllä osoittamalla tavalla uutta normia. Norminantovalta taas on eduskunnalla, ja tämän uuden normin eduskunta vahvisti hyväksymällä hallintovaliokunnan mietinnön, jossa puolestaan hallituksen esityksen asianosaiset kohdat oli hyväksytty muuttamattomina. Tuomiovaltaa käyttävät tuomioistuimet, ja käsitykseni mukaan niillä on nyt oikeus tuomita rangaistus hautarauhan rikkomisesta hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa silloinkin, kun teko on ehkä ollut vakiintuneen hautajaistavan mukainen ja muuten moitteeton (ja kenties monen mielestä täysin moitteeton), mutta kuitenkin vainajan katsomuksen vastainen ja tällöin taas monessa vainajan katsomuksen jakavassa tai siitä tietävässä pahennusta herättävää.

Äskenen koski hautaustoimilakia. Oleellista on siis, että hautaustoimilain säätämisen yhteydessä tulkittiin rikoslain pykälää hautarauhan rikkomisesta uudistavasti ulottamalla tuomittaviksi tietyt psyykkisluonteisetkin teot. Nyt kuitenkin hautarauhan turvaamisen tavoitteen tähden vastaavien tekojen on oltava tuomittavia aivan hautaustoimilain riippumatta tapahtuivatpa ne koska tahansa kuolemantapauksen jälkeen, mutta kuitenkin viimeistään vainajan ruumiin haudattaessa tai tuhka sijoitettaessa sekä rajatapauksessa silloinkin, kun ruumiin on kadonnut tai tuhoutunut sekä ihminen julistettu kuolleeksi ja kun vainajalle järjestetään tällöin hautajaisia vastaava tilaisuus. Tulkinnan on siis oltava ajallisestikin laaja. *Vainajan ruumista tai tuhkaa saatetaan käsitellä eri seremonioin jo ennen hautajaisiakin hänen katsomustaan loukkaavalla ja siksi pahennusta herättävällä tavalla rikoslain hautarauhapykälän tunnusmerkin täyttäen*, kuten erityisesti tapahtui tsunamin kuolonuhrien tapauksessa.

Jatkan tätä hautarauhapykälän tarkastelua alempana kohdassa c4).

c3) Opetusministeriön selvityksestä ja kirkkohallituksen lausunnosta. Tarkastelen oikeuskanslerin opetusministeriöltä kanteluasiassani dnro 622/1/05 hankkimaa, 26.9.2005 päivättyä selvitystä ja siihen liitettyä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen 18.8.2005 päiväämää lausuntoa (LIITE 8) niihin 13.11.2005 antamaani vastinetta tiivistäen ja täydennellen.

Kirkkohallitus viittaa siihen, että jouduin matkaansaattohartauksien tapahtumien kuvailussa nojautumaan usein pelkkiin lehtitietoihin. Tarjoamani tiedot olivat joka tapauksessa hyvin paljon perusteellisemmat kuin presidentti Martti Ahtisaaren tutkintalautakunnan loppuraportissa, jossa on vain tilaisuuden luonnetta paljastamaton maininta ”ns. matkaansaattotilaisuus” (sekä sekoilu ”ekumeeninen hiljainen hetki”, kun hiljainen hetki ja ekumeeninen muistohetki olivat toisiaan seuranneet kaksi eri tilaisuutta).

Kirkkohallituksen mukaan matkaansaattohartaus koostuu papin lukemasta raamatunkohdasta ja rukouksesta Kirkollisten toimitusten kirjan Läheisen kuoltua -toimituksesta eikä ketään mainita nimeltä. Mutta kuitenkin rukousjakson jokaiseen kolmeen rukousvaihtoehtoon sisältyy kristitty vainaja ”NN”. Oleellista on, että vainaja oli elimellisesti läsnä. Kirkkohallituksen mukaan rukoushetki ei kohdistu ”ensisijaisesti” vainajaan. Mutta ei ollut niin, että vainaja saatettiin matkaan vailla uskonnollisia menoja ja papin läsnäoloa, ja sitten erikseen pidettiin vainajaan sitomaton hartaustilaisuus siihen halukkaille työntekijöille aiheena heidän työnsä raskaus.

Vastineeseeni ei ehtinyt huomioni (enkä kirjoituksessani 14.8.2006 enää muistanut sitä kertoa) myöhemmästä YLE TV1:n Atlas-ohjelmasta to 2.2.2006 klo 21.30–21.55, jossa (yhtenä) aiheena oli, että tsunamin suomalaisuhreista huolehtineet olivat jättäneet Khao Lakin taakseen. Kun toimittaja Katri Makkosen haastateltavana oli pastori (SLS) Suvi-Marja Rannankari-Norjanen, taustalla näkyi kuvaa Phuketista, jossa tämä kantelussani mainitsemani pastori puhuu muistiinpanoni mukaan seuraavasti: ”Älköön sydämenne olkoon levoton. Uskokaa Jumalaan ja uskokaa minuun.” Kyseessä on Läheisen kuoltua -toimituksen raamatunluvun yhdestä vaihtoehdosta (se, Joh. 14:1–4, alkaa sanoin ”Jeesus sanoo:”). Vainajaa siis käytettiin välikappaleena kristilliseen julistukseen.

Kirkkohallituksen selvitys vainajille järjestetyistä uskonnollisista tilaisuuksista ei muuttanut käsitystäni, että uskonnottomien vainajien osalta käytäntö oli moitittavaa kaikin kantelussani esittämällini tavoin.

Kirkkohallitus viittaa puolustukseksi siihen, ja opetusministeriö toistaa tämän, että suomalaisessa yhteiskunnassa 98% kuolleista saa kristillisen hautauksen. Näin nämä tahot haluavat yhdistää matkaansaattohartaudet ja hautaamiset. Myös minun mielestäni nämä asiat ovatkin läheisissä tekemisissä keskenään, sillä vaikka hautaustoimilaki koskee vain hautaamista, niin mielestäni sen periaatteita pitäisi noudattaa myös matkaansaattohartausten tapaisessa vainajan käsittelyssä.

Mutta minulle itselleni luku 98% kertoo juuri siitä kirkkojärjestyksen ongelmasta, josta erikseen kantelin. Ihmettelen myös kirkkohallituksen ja opetusministeriön logiikkaa tässä, sillä vakaumus ei synny enemmistöäänestyksellä.

Jatkan tätä vastineeni kertaamista kahdessa seuraavassa kohdassa.

c4) Hautarauhasta opetusministeriön selvityksessä ja kirkkohallituksen lausunnossa. Jatkan vastineeni kertaamista kohdasta c3) sekä kirjoitukseni 14.8.2006 kertaamista kohdasta c2).

Kirkkohallituksen mukaan rikoslain kohtaa, jossa hautaamattoman ruumiin käsittely pahennusta herättävällä tavalla tuomitaan hautarauhan rikkomisena, ei voi soveltaa matkaansaattohartauteen, koska pykälä liittyy sen mielestä olennaisesti hautaamiseen, josta matkaansaattohartaudesta ei ole kyse.

Kirkkohallitus ei siis kiistä, että vainajan katsomuksen vastainen kirkollinen hautaan siunaaminen voisi olla rikoslain hautarauhapykälän vastaista. Kirkkohallitus vain ei ota huomioon, että rikoslaki toki suojaa vainajan hautarauhan heti kuolinhetkestä alkaen ja että siksi myös matkaansaattohartausia tulee voida arvioida hautarauhapykälällä. Kirkkohallitus oli myös jo vedonnut kirkollisten hautajaisten 98 % osuuteen puolustellessaan matkaansaattohartauskäytäntöä. Mielestäni kirkkohallitus täten sittenkin tunnustaa, että hautarauhapykälää voidaan soveltaa matkaansaattohartauskäytännön tutkimiseen, jolloin sen kanta on, että hautarauhaa ei ole rikottu.

Opetusministeriö katsoo selvityksessään, että hautarauhan rikkomista koskeva rikoslain säännös ei sovellu koskettelemaani matkaansaattohartauteen. Opetusministeriö kertoo, että suomalaisista 98 %

siunataan hautaan kristillisen menoin, jolloin sen mielestä kristillisen hartaustilaisuuden ei voitane katsoa olevan epäkunnioittava tai pahennusta herättävä.

Opetusministeriö ei mitenkään perustele, miksi hautarauhan rikkomista koskeva rikoslain säännös ei soveltuisi matkaansaattohartauksiin. Ministeriöhän päinvastoin ryhtyy tutkimaan, voiko matkaansaattohartauksiin sisältyä pahennusta herättävää, jolloin se vetoamalla tuohon 98 % osuuteen päätyy väitteeseen, ettei (tällöinkin oikeutettua olisi ollut väittää vain, että hartaudet eivät herätä mitään pahennusta niiden *järjestäjissä*). Voin siis sanoa, että ministeriö omatoimisesti ryhtyy puolustusasianajajaksi — tuomiovallan käyttäjä se ei ole — ja silloin tietysti se sittenkin tunnustaa rikoslain soveltuvuuden tähän kysymykseen.

Opetusministeriön selvitys ei lainkaan mainitse ministeriön eduskunnan hallintovaliokunnalle antamaa, kohdassa b) tarkastelemaani vastinetta, josta se ei oikeasti voisikaan enää irtisanoutua. Eri-tyisesti se ei siis kiistä ministeriön silloin mielestäni pääteltävissä olevaa tulkintaa, että hautaan siunaaminen voisi olla hautarauhan rikkomista. Ministeriö ei suinkaan yritä vedota siihen, että matkaansaattohartauksissahan ei esimerkiksi ruumiita silvota eikä mitään muutakaan sellaista tapahdu, josta en kannellut, ja että ministeriön mukaan sen perusteella rikoslain hautarauhapykälä ei soveltuisi matkaansaattohartauksiin.

c5) Uskonnonharjoittamisen rajoittamisesta. Päätän kohdissa c3)–c4) aloittamani kirkkohallituksen lausunnon tarkastelun nostamalla lausunnosta esiin seuraavan lainauksen:

Sen sijaan Kirkkohallitus korostaa perustuslain ja uskonnonvapauslain takaamaa uskonnonharjoittamisen vapautta ja niihin sisältyvää positiivisen uskonnonvapauden tulkintaa. Kantelussa esitetty näkemys johtaisi vainajan omaisten uskonnonharjoittamisen rajoittamiseen.

Olin kantelussani todennut, että vainajille, joille ei järjestetä kirkollista hautaan siunaamista sen ongelmallisuuden tähden, ollaan kuitenkin haluamassa järjestää sen sijasta kirkossa arkun äärellä ”ekumeeninen muistotilaisuus”, ja varoitin, että kirkko voisi yrittää käyttää jatkossakin tätä kiertotietä vainajan katsomuksen vastaiseen hautajaisseremoniaan. Kirkkohallitus kertasi tämän ennen lainaamaani kohtaa ja kaiketi viittasikin juuri siihen, vaikka viittauksen voikin ajatella olevan koko kanteluuni eli siis yleisempään ja vahvempaan vaatimukseeni, että kirkkoon kuulumattomille vainajille järjestettävän minkä tahansa kirkollisen seremonian perustaksi on vainajan katsomuksen kunnioittamisen takaamiseksi oltava vainajan jättämä kirjallinen lupa. *Lainaus paljastaa, että kirkko ei ajattele vainajaa lainkaan, kun se korostaa omaisten perustuslaillisen uskonnonharjoittamisen vapautta vainajan katsomuksen kunnioittamisen ja ihmisarvon loukkaamattomuuden sijasta ja näiden ohittamisen hinnalla.*

Kantelussani kerroin vain ainoasta tietämästäni ”ekumeenisesta muistotilaisuudesta”, joten kun kirkkohallitus väittää minun toteavan kantelussani, että tällaisia ollaan ”entistä yleisemmin järjestämässä”, niin kirkkohallitus ehkä tiesi muitakin tapauksia, eli pelkäämäni väärä käytäntö olisi jo ollut vallalla laajemminkin.

En suinkaan ole surevien uskonnonharjoittamista vastaan. Päinvastoin, asetuin kirjoituksessani 14.8.2006 kannattamaan erästä kirkkoherraa, joka on esimerkillisesti ilmoittanut jättävänsä kirkkoon kuulumattomat vainajat siunaamatta näiden katsomuksen kunnioittamisen vuoksi ja jonka seurakunta on kuitenkin ilmoittanut olevansa myös tällöin valmis osallistumaan omaisten suruun: ”on mahdollista viettää yhdessä rukoushetki surussa”. Mutta kunhan ei vainajan ruumiin äärellä eikä hänen haudallaan.

c6) Ajatustavan muutos kirkosta eroamisessa ja uskonnonopetuksesta vapautumisessa. Kirjoituksessani 14.8.2006 kerroin myös uuden uskonnonvapauslainsäädännön 1.8.2003 tuomasta kahdesta muutoksesta, joissa ihmisen oma ratkaisu otetaan ohjenuoraksi hänen katsomuksensa kunnioittamisessa. Ihmisen oma ratkaisu tulisi nimittäin ottaa samalla tavoin ohjenuoraksi hänen katsomuksensa kunnioittamisessa sovellettaessa 1.1.2004 voimaan tullutta hautaustoimilakia.

Kirkosta eroaminen tapahtuu nykyään kirjallisesti, jopa sähköpostitse, ja tulee voimaan heti. Henkilökohtaisen käynnin vaatimuksesta ja kuukauden harkinta-ajasta luopuminen tarkoittaa, että päätöstä pidetään hyvin harkittuna. Koska samoin kirkon jäseneksi palaaminen on nykyään vaivatonta, myös päätöstä elää kirkon ulkopuolella on pidettävä hyvin harkittuna. Uskonollisiin yhdyskuntiin kuulumaton peruskoulun oppilas ja lukion opiskelija sijoitetaan nykyään suoraan elämäkatsomustiedon opetukseen, elleivät sitten oppilaan huoltajat yhdessä ilmoita oppilasta tai opiskelijaa itse ilmoita itseään uskonnonopetukseen (ja jos kunnat toimivat oikein, mikä valitettavasti ei ole tilanne).

Siis ihmisen ajatellaan lähentyvän kirkkoa vain eri päätöksellään. Siksi ei sovi ajatella, että kirkkoon kuulumaton ihminen muka todellisuudessa haluaakin kuoltuaan tulla liitetyksi kirkon yhteyteen kirkollisin seremonioin, kun hän ei ole sellaista itse esittänyt.

c7) Oikeuskanslerin vastauksen 21.11.2006 tarkastelua. Oikeuskansleri on varauksellinen kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 §:n toimivuudesta hautaustoimilain kannalta (luku ”Ratkaisu”, s. 5):

ei voitane kiistää sitä, että säännös antaa käytännössä omaisille ja muille läheisille vallan tulkita ja ilmoittaa, mikä vainajan tahto on ollut.

Mutta juuri tämän tähdenhän vaadin, että vainajan, joka on tahtonut kirkkoon kuulumattomuudestaan huolimatta itselleen kirkollisen hautaan siunauksen, on ollut ilmaistava tämä tahtonsa kirjallisesti.

Oikeuskansleri haluaa tehdä tyhjäksi huoleni matkaansaattohartauksista (s. 6):

Asiassa ei toisaalta ole ilmennyt, oliko kaikille vainajille järjestetty tällainen tilaisuus

Näin oli ainakin valtiovallan tarkoituksen mukaan olla. Jos säännöstä poikettiin, poikkeusten perusteet olisi tullut etukäteen julkistaa, koska jokaisen olisi ollut voitava siten päätellä, että varmuudella hänen oma katsomuksensa ei olisi tullut kohdelluksi epäkunnioittavasti, jos hän itse olisi sattunut olemaan uhri. Nyt mitään sellaista ei julkistettu. Ja jos säännöstä poikettiin jonkin vainajan tapauksessa jonkin riittävän vahvan tahon vaatimuksesta (niin kai todella tapahtui, mutta kyseessä eivät olisi olleet uskonnottomat, jotka ovat hajallaan), vaiettiinko julkisuudessa tästä, jotta ei olisi paljastunut, että puhe samanlaisesta kohtelusta (siis luterilaisista tilaisuuksista) olikin kestänytöntä ja siitä tiukasti kiinni pitäminen olisi myös johtanut kanteeseen hautarauhan rikkomisesta?

Seuraava oikeuskanslerin näkemys (s. 6) pitäisi ottaa varteen vastaisiin suuronnettomuuksiin vaurauduttaessa:

Uhrien tunnistamisen jälkeen yhteisiä matkaansaattohartauksia järjestettäessä jäi luultavasti vähemmälle huomiolle se seikka, että vainajien uskonnollinen asennoituminen saattoi poiketa toisistaan ja miten mahdollisten uskonnottomien vainajien mukanaolo saattaisi vaikuttaa tilaisuuteen.

Valitettavasti siis oikeuskansleri ei lähettänyt jäljennöstä vastauksestaan ulko- ja sisäministeriöille. Palaan tähän kysymykseen kohdassa c8).

Oikeuskansleri ei kiistä sitä, että rikoslain pykälää hautarauhan rikkomisesta voitaisiin sinänsä soveltaa matkaansaattohartauksiin (s. 6):

Ottaen huomioon tilaisuuden sisällön ei mielestäni ole perusteita katsoa, että tilaisuus olisi kohdellut pahennusta herättävällä tavalla uskonnottomia vainajia niin, että kysymys olisi rangaistavaksi säädetystä hautarauhan rikkomisesta.

Mielestäni matkaansaattohartauskäytäntö taas olisi ollut tuomittava hautarauhan rikkomisen mahdollistavana. En ole väittänyt, että varmuudella olisi ollut edes yhtään tapausta, jossa se olisi voinut oikeasti tulla kyseeseen, mutta toisaalta olen varmuudella väittänyt, että paheksunnan aste olisi tällöin ollut riittävä johtaakseen oikeuden toteutumiseksi rangaistukseen.

c8) Valtionhallinnossa muutos? Asioita ensimmäistä trunamikanteluani varten selvitellessäni olin yhteydessä sisäministeriöön, jolle myös sitten kerroin kantelustani ja sen ratkaisusta. Viimeisin kysymyksenä jäi vastauksetta, kuten jälkimmäisessä tsunamikantelussani kerroin. Tuntui, kuin kysymykseni olisi ollut kiusallinen.

Välitin kanteluistani tietoja hautaustoimilain seurantatyöryhmälle (OPM 037:00/2004), vaikka oikeasti sen ala oli liian suppea, sekä Opetusministeriön toimialan elintärkeiden toimintojen turvaamisen lainsäädäntö -työryhmälle (OPM 069:00/2007).

Tiedän, että ainakin tekemäni kantelut olivat takana, kun ev.-lut. kirkon kirkolliskokouksessa 9.5.2008 kirkkohallituksen kyselytunnilla kansliapäällikkö Risto Junttila kertoi, että tsunamionnettomuuden jälkeen oli ollut valitusruuhka eri tahoille kirkon ”näkyvyydestä”, vaikka valitukset eivät sitten olleet antaneet aihetta toimenpiteisiin. Linaan Junttilan jatkoa: ”Mutta luulen, että juuri tässä Malagan [tuolloin tuoreen bussionnettomuuden] yhteydessä valtionhallinnossa arvioitiin aika kriittisesti, että onko nyt tuotava kirkko esille, koska kaikki kuitenkin tietävät, että kirkko toimii.” Malagassa ei ollut kyse uskonnollisista toimituksista vainajille, mutta — toivon niin — ehkä kirkolle

ei olisi valtionhallinnossa enää edes annettu sellaista yksinvaltaista tapaa mahdollisten seremonioiden järjestämiseen kuin tsunamionnettomuuden tapauksessa.

d) Itsemääräämisoikeus elinluovutuksissa. Ihmisen itsemääräämisoikeus kuolleeseen ruumiiseensa on aikojen mukana kasvanut ja on kasvamassa edelleen. Hautaustoimilain synnyn ohella tämä näkyy elinluovutuksia koskevan lainsäädännön kehityksessä, jossa 1.8.2010 voimaan tulleella lailla (653/2010) elinluovutus pohjattiin vainajan oletettuun suostumukseen.

Hallitus antoi 29.12.2009 eduskunnalle esityksen 276/2009 vp, jossa ehdotetaan muutettavaksi lakia ihmisen elimien, kudosten ja solujen lääketieteellisestä käytöstä eli kudoslakia niin, että 9 §:n 1 momentin mukaan kuolleen ihmisen elimiä, kudoksia ja soluja saadaan irrottaa, jos ei ole tiedossa tai jos ei ole syytä olettaa, että vainaja eläessään olisi vastustanut toimenpidettä; edelleen 9 §:n 1 momentin mukaan, jos vainaja on eläessään kieltänyt elimien, kudoksien tai solujen irrottamisen 8 §:n 1 momentissa säädettyyn tarkoitukseen [varastoitumiseen toisen ihmisen sairauden tai vamman hoitoon], toimenpidettä ei saa tehdä; ja uuden 9 a §:n mukaan vainajan lähiomaiselle tai muulle läheiselle on annettava selvitys elinten, kudoksien ja solujen irrottamisesta ja irrottamisen merkityksestä.

Esityksen tavoite on hallituksen mukaan lisätä elinsiirtoja ja painottaa elinluovuttajan omaa näkemystä elinten ja kudoksien irrotukseen toisen ihmisen hoitoa varten; henkilön eläessään ilmaisema näkemystä olisi noudatettava.

Yleisperustelujen mukaan ihminen voi tulevaisuudessa tallentaa elinluovutuskieltonsa erityisesti valmisteilla olevaan valtakunnalliseen sähköiseen potilastietoarkistoon, ja kieltäytymisen mahdollisuudesta tullaan järjestämään tiedotuskampanja.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa pohditaan esitettyjen muutosten suhdetta perustuslakiin. Luku 4.1 itsemääräämisoikeudesta ja oikeudesta elämään ja luku 4.2 ihmisarvon loukkaamattomuudesta viittaavat hautaustoimilain säätämiseen. Tuolloin perustuslakivaliokunta lausui, että vainaja ei ole Suomen perusoikeusjärjestelmässä perusoikeuksien subjekti, mutta esimerkiksi hautaaminen vakaumusta loukkaamatta ja ilman syrjintää muodostuu tästä huolimatta perusoikeuskysymykseksi; *vastaavasti perusoikeuskysymyksenä voidaan pitää sitä, että elinluovutus toteutetaan loukkaamatta henkilön elinaikaista näkemystä* [kursivointi minun].

Perusteluissa todetaan edelleen, että esityksen mukaan vainajan omaiset eivät voisi kieltää irrottamista elimiä ja kudoksia henkilöltä, joka on elinaikanaan ollut täysivaltainen; *itsemääräämisoikeus kuuluu henkilölle itselleen eikä se siirry toiselle osapuolelle* [kursivointi minun].

Perustuslakivaliokunnan hautaustoimilaista antamaan lausuntoon viitaten esityksen mukaan *kunnioittava suhtautuminen vainajiin voidaan katsoa asiaksi, joka kuuluu kuoleman jälkeiseen ihmisarvon loukkaamattomuuteen* [kursivointi minun]; koska valtaosa suomalaisista suhtautuu elinluovutuksiin myönteisesti, ei elinluovutusta voi pitää ihmisarvon kunnioittamisen vastaisena toimenpiteenä tilanteessa, jossa henkilö ei ole ilmaissut elinluovusta koskevaa mielipidettään.

Pelin *säännöt* tehdään siis selviksi: On elintensä luovuttamisen kieltävän asia ilmaista kantansa, kuten myös tiedotuskampanjassa tullaan kertomaan; ja kannan ilmaisuun tarjotaan myös käytännön mahdollisuus valmisteilla olevassa sähköisessä potilastietoarkistossa. Tämän säännön *oikeutus* tehdään selväksi: Elinluovutuksista on suuri hyöty, ja suuri enemmistö suomalaisista, jopa 9/10, on mielipidetiedusteluissa osoittautunut suostuviksi elintensä luovuttamiseen.

Huomautan, että se kanta, että elinluovutuksen olisi perustuttava pelkästään ihmisen itsensä antamaan nimenomaiseen suostumukseen, hävisi jo siinä hyvin laajassa eduskuntakeskustelussa, joka käytiin ensimmäistä asiaa koskevaa lakia, kudossiirtolakia (260/1957) säädettäessä. Siksikään kukaan ei voisi perustellusti loukkaantua esityksestä, että ihmisen on ilmaistava kielteinen kantansa nimenomaisella tavalla, jotta se tulisi varmasti huomioonotetuksi.

Huomautan myös, että tässä tarkastelemallani hallituksen esityksellä ei voisi puolustaa opetusministeriön ja kirkkohallituksen kantaa kohdassa c4), että matkaansaattohartaudet kirkkoon kuulumattomille vainajille ilman vainajan jättämää kirjallista suostumusta kirkollisiin seremonioihin eivät ole pahennusta herättävää, koska 98 % kaikista vainajista saa kirkollisen hautaan siunauksen. Ei edes ole tehty mielipidetiedusteluja kirkkoon kuulumattomien parissa, haluaisivatko he todella antaa suostumuksensa itseään kuolemansa jälkeen koskeville kirkollisille seremonioille. Ei myöskään voitane säätää lakia, joka selittäisi, että perustuslaissa taattu oikeus olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan kumoutuu kuoleman hetkellä, jolloin ihminen *palaa* ev.-lut. kirkon seremoniajäseneksi, sikäli kuin hän ei ole tätä nimenomaisella tavalla kieltänyt edes yhteiskunnan lain myötä järjestämässä

kieltorekisterissä.

Eduskunnan hyväksymässä laissa perustuslakivaliokunnan 11.5.2010 hallituksen esityksestä antaman lausunnon (PeVL 24/2010 vp) tähden vainajan eläessään antaman kiellon ei tarvitse olla niin tarkkasisältöinen kuin esityksessä vaadittiin, vaan pelkkä yleisluonteisempi irrottamisen kieltö riittää, ennen elinten irrotusta on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä vainajan oma elinaikainen käsitys asiasta ja alaikäisen vainajan oma käsitys on toimenpiteen kannalta ratkaiseva, jos hän on sellaisen kyennyt ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi eläessään muodostamaan.

On syytä tarkastella myös [keväällä 2010] voimassa ollutta kudoslakia (101/2001), jonka tarkasteluun ei kuitenkaan tarvinnut rajoittua [nyt 2012 ei myöskään pelkkään hallituksen esitykseen]. Lain 9 §:n 2 momentin mukaan jonkun eläessään antamaan suostumukseen perustuva elinluovutustoimenpide voidaan suorittaa lähiomaisen tai muun läheisen kiellosta huolimatta. Mielestäni lain henki tällöin oli, että suostumuksensa esimerkiksi elinsiirtokortilla osoittaneen vainajan lähiomaiselle tai muulle läheiselle vain tiedotetaan vainajan tahto, annetaan selvitys kuten ehdotetussa [ja hyväksytyssä] uudessa 9 a §:ssä sekä kerrotaan, että viranomaiset eivät voi noudattaa hänen mahdollista kieltoaan.

Loukkaavaksi käytännöksi oli kuitenkin muodostunut, kuten selvisi Helsingin Sanomissa 8.6.2007 olleen alan asiantuntijoiden kirjoituksesta, että Suomessa elinluovutuksen mahdollisuudesta keskustellaan aina aivokuolleen vainajan lähiomaisten kanssa siinäkin tapauksessa, että vainaja on elinaikanaan allekirjoittanut elinluovutuskortin, ja että elinten irrotuksia elinsiirtoja varten ei tehdä koskaan ilman omaisten lupaa. Toki, jos keskusteluun kerran ryhdytään, on jo jätetty vainajan oma tahto sivuun, eikä lakia halutakaan toteuttaa. Keskusteluun ryhtyminen ei olisi ollut välttämätöntä, vaan lääkäreiden oma valinta.

Itse elinsiirtokortin kantajana kirjoitin vastineen Helsingin Sanomissa 12.6.2007, mutta en tiedä, johtiko se käytännön muuttamiseen. Minut se johti perehtymään vuotta myöhemmin eduskunnan painetuista lähteistä koko elinluovutuslainsäädännön syntyyn ja kehitykseen. Valmistauduin sitä kautta tekemään kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle heti, jos julkisuudessa olisi ilmennyt, että vanha käytäntö olisi jatkunut. Mutta onneksi ehdotetussa lainmuutoksessa lääkärit menettävät tämän valtansa ohittaa ihmisen tahto.

Voi pohtia, onko lääkäreitä ohjannut väärään käytäntöön moittimani kirkkojärjestyksen väärä käytäntö antaa omaisten ja papin (tsunamin kuolonuhrien osalta pappien) ohittaa sen, että kirkkoon kuulumaton vainaja on lähtökohtaisesti kirkkoon kuulumattomuudellaan ilmoittanut, että hänen ruumiinsa kunnioittavaan kohteluun eivät kirkon seremoniat kuulu.

Valitettavasti lääkäreiden väärä käytäntö on jatkunut lainmuutoksen 1.8.2010 jälkeenkin. Tein sen vuoksi vuonna 2010 lehtitietojen pohjalta lääkäreistä kaksi kantelua eduskunnan oikeusasiamiehelle (dnro:t 2674/4/10 ja 3746/4/10), mutta vastausten 12.8.2010 ja 10.3.2011 mukaan kanteluitani ei ryhdytty perusteellisesti tutkimaan. Kantelin sitten 4.4.2011 Sosiaali- ja terveystieteiden valvontavirasto Valviralle ”lääkäreistä, jotka jättävät tekemättä mahdollisen kuolleen elinluovuttajan elinten irrotuksen ja siirron hoidettavaan potilaaseen pelkästään sen perusteella, että irrotusta ovat vainajan omaiset itse vastustaneet”. Mutta Valvira ilmoitti 19.4.2011 (dnro 414/05.01.03.00/2011) siirtäneensä kirjoitukseni sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön käsiteltäväksi. Yllä mainitsemani vastauksen 10.3.2011 mukaan ministeriöstä oli kuultu, että uusien säännösten soveltamisessa ei ole esiintynyt ongelmia; ja kuitenkin, kuten Valviralle kerroin, lehtitiedon 28.12.2010 mukaan ministeriön edustaja piti omaisten vastustusta — oikeasti siis lääkäreiden väärää mukautumista siihen — lain kohtaloa vaarantavana.

Elinsiirtokortteissa siis lain muutoksesta huolimatta edelleenkin kärsitään ja kuolla tarpeettomasti ihmisten itsemääräämisoikeuden mitätöinnin tähden. Jonoissa on välttämättä paljon sellaisiakin ihmisiä, jotka ovat aina itse olleet elinluovutuksille myötämielisiä ja jotka tässä asiassa täysin kunnioittavat ihmisen itsemääräämisoikeutta, mutta jotka kuitenkin ovat valmiit mitätöimään ihmisen itsemääräämisoikeuden hänet haudatessaan.

Huom. Kirkollisten hautajaisten osuus tätä nykyä [2010] on kai 96%, ei enää yllä käytetty 98%.

Lisäyksiä. α) Mikkelin piispa Seppo Häkkinen, joka oli toinen kohdassa c3) mainitsemani kirkkohallituksen lausunnon (LIITE 8) allekirjoittaneista kirkkoneuvoksista, vastasi 14.2.2010 Helsingin Sanomien kaikille arkipiispanvaalien ehdokkaille tekemään kysymykseen ”1. Miksi suomalaisen kannattaisi kuulua johtamaanne kirkkoon?” seuraavasti:

1. Kirkon usko kantaa, kun oma usko on heikko. Kirkon opin mukaan kristittyinä elämiseen kuuluu seurakunta.

Kirkolla on pelastuksen välineet eli Jumalan sana ja sakramentit, jotka tee se itse -uskosta puuttuvat. Kestääkö omatekoinen usko kriiseissä tai antaako omien mieltymysten Jumala turvaa kuoleman edessä?

Häkkinen mukaan kirkon (tarkemmin sanoen uskonnollisten yhdyskuntien) ulkopuolella voi siis olla korkeintaan tee se itse -uskoa. Olen kanteluissanikin tähdentänyt aivan samaa sanomalla, että kirkon ulkopuolella usko on yksityistä ja kuolee silloin ihmisen mukana. Sellainen ihminen ei täten voi odottaa mitään uskonnollista hautajaisyhteisöä itselleen, ja on katsottava, ettei hän sellaista kaipaa. Erityisesti se tulkinta kirkkoon kuulumattoman mahdollisesta uskosta, että hänen toiveensa olisi kirkolliset hautajaiset ja että sekulaarit hautajaiset olisivat väärin, on väärä. Mutta vastoin haastatteluvastaustaan Häkkinen kirkon lausunnossa näyttää väittävän, että kirkkoon kuulumattomat järjestään toivovatkin kirkollista hautaan siunausta. Miksi toivoisivat? Uskonnollista yhteisöllisyyttä saadakseen heidän olisi helppo vielä kuolinvuoteellaankin liittyä kirkkoon; mutta jos he eläessään eivät sellaista yhteisöä koe tarvitsevansa, miksi ihmeessä he kokisivat tarvitsevansa sellaisen yhteisön piiriin sulkemista kuolemansa jälkeen?

β) Pastori Heikki Palmu on tarkastellut tuoreen kirjansa *Suomen kirkon tulevaisuus?* [Sammakko 2010] luvussa ”Ev.-lut. Hautaustoimisto?” kriittisesti kirkkoon kuulumattomien vainajien siunaamiskäytäntöä. Hänen ansiokkaasta tekstistään poimin yhden hänen nykykäytännön puolesta kuulemansa argumentin:

– Painava perustelu siunaamisen puolesta on, että voimme näin lähestyä evankeliumin sanalla myös muita kirkosta eronneita. Vainaja on saattanut eläessään hyvinkin tokaista, ettei hänen haudallaan pappia tarvita. Mutta me olemme siellä! Saamme puhua ilman että yksikään kirkosta eronnut, vapaa-ajattelija tai ateisti, ehkä vanha kommunisti voisi meitä keskeyttää.

Itse en kirjoita kirjoja, vaan kanteluita ja rikosilmoituksia, ja toivon tätä kautta saavani muutoksen aikaan.

C) TÄYDENNYSTÄ

γ) Ortodoksinen kirkko kohtelee vainajia kunnioittavammin kuin evankelis-luterilainen kirkko, sillä ortodoksisen kirkon kirkkojärjestyksen (12.12.2006/174 v. 2007) hautaan siunaamista koskevan 8 §:n 1 momentti sanoo: ”Kirkollinen hautaan siunaaminen toimitetaan ortodoksista uskoa tunnustaneelle vainajalle.” Tämä on varmastikin ortodoksisen kirkon jäsenille hyvin tunnettua, ja he ovat mukautuneet siihen. Mutta en anna täyttä vapautusta vainajien epäkunnioittavasta käsittelystä myöskään ortodoksille kirkolle, sillä toisaalta (Heikki Honkamäki: Kirkosta eronneen hautaaminen, *Analogi* 2/2004, s. 6–7): ”Joissakin tilanteissa pappi on pastoraalista harkintaa käyttäen päättänyt toimittamaan muistopalveluksen kirkosta eronneen vainajan arkun äärellä. Jokainen tapaus ratkaistaan aina erikseen.” Siis muistopalveluksen toimittamiseen ei tarvittaisi vähimmäisvaatimuksena vainajan jättämää todistusvoimaista eli siis kirjallista toivomusta tai suostumusta; muutenhan se kai olisi sanottu. Ongelma on siis se, että omaiset eivät pidättäisikään papin pyytämistä, ja pappi sitten suostuisi ilman, että vainaja olisi eläessään antanut suostumuksensa.

δ) Kirkkoon kuulumattoman henkilön kuolinpesän kirkollisvero poistuu. Kirkolliskokous hyväksyi 12.11.2010 kirkkohallituksen sille 30.3.2010 antaman esityksen laiksi evankelis-luterilaisten seurakuntien jäsenten velvollisuudesta suorittaa veroa seurakunnalle. Laki kumoaisi evankelisluterilaisten seurakuntien virkataloista ja rahastoista vuonna 1966 annetun lain, jolloin kirkkoon kuulumattomien henkilöiden kuolinpesät eivät enää maksaisi kirkollisveroa. Esityksen perustelujen mukaan sellaisten kuolinpesien kirkollisverovelvollisuus on koettu epäoikeudenmukaiseksi. Hallituksen esitys eduskunnalle olisi vuorossa käsitteäkseni syksyllä 2012. Totean, että esityksessä ei siis ajateltu niin, että henkilöt, jotka eivät eläessään olleet kirkon jäseniä, haluavatkin kuollessaan palata kirkon jäseniksi ainakin kuolinpesänsä verotuksen osalta.

ε) Yllä δ)-kohdassa mainitun esityksen yleisperustelujen mukaan Ruotsin kirkon seurakunta voi vaatia vainajan kuolinpesältä maksua, mikäli hautausjumalanpalvelus toimitetaan erityisestä syystä ja tämän eläessään ilmaisemasta toivomuksesta henkilölle, joka ei ole ollut kirkon jäsen. Totean, että henkilön oma pyyntö siis tarvitaan. Totean myös, että Ruotsissa siviilihautajaisten osuus onkin vastaavasti suuri.

LAKIPERUSTA PÄÄTTYI TÄHÄN.

RIKOSILMOITUKSENI HELSINGIN POLIISILAITOKSELLE.

Toistan nyt rikosilmoitukseni Helsingin poliisilaitokselle (LIITE 11).

RIKOSILMOITUS

pe 5.3.2010

Epäilemäni teko: Hautarauhan rikkominen hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa (vainajan katsomuksen epäkunnioittava kohtelu)

Syyteoikeuden vanhentuminen: Koska ankarin rangaistus hautarauhan rikkomisesta on yhden vuoden vankeus, syyte on nostettava kahden vuoden kuluessa teon tapahtumishetkestä 3.5.2008 lukien eli viimeistään ma 3.5.2010.

Rikosasian luonne: Käsittääkseni tästä rikostapauksesta tulee tehdä ilmoitus valtakunnansyyttäjänvirastolle, sillä

- 1) tällä rikosasialla olisi yleistä merkitystä ennakkotapauksena;
- 2) tämä rikosasia on yhteiskunnallisesti merkittävä perusoikeuksiin liittyvä;
- 3) näiden seikkojen tähden tämän rikosasian voin otaksua herättävän laajaa julkista huomiota.

Ilmoittaja: Jouni Luukkainen; matematiikan dosentti, yliopisto-opettaja; puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry (www.ateistit.fi); Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI; jouni.luukkainen@helsinki.fi; (09) 191 51443, (09) 7534 703.

TEKO LYHYESTI KUVATTUNA: Aslak Veisiö (s. 12.3.1987, k. 29.3.2008), joka kuollessaan asui Helsingissä (Riistavuorencuja 4 B 23, 00320 Helsinki), siunattiin haudata Suomen evankelis-luterilaisen kirkon menoin Helsingissä Hietaniemen krematorion Isossa kappelissa lauantaina 3.5.2008, vaikka hän ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Siunaus toimitettiin vainajan omaisten pyynnöstä, ei vainajan itsensä. Aslak Veisiö oli yhdistyksemme, Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n (aiemmalta nimeltään Pääkaupunkiseudun vapaa-ajattelijat ry) jäsen 10.12.2004 – 11.2.2007. Kirkollinen siunaus oli mielestäni vastoin vainajan katsomusta. Siksi koen, että vainajan hautaamatonta ruumista käsiteltiin pahennusta herättävällä tavalla. Sen rikoslaki tuomitsee rangaistavaksi hautarauhan rikkomisena. Tekoon ja mielestäni silloin myös rikokseen syylliset ovat siunauksen pyytäneet vainajan omaiset eli vainajan isä Altti Veisiö (Vesikkotie 8 B 2, 01450 Vantaa; p. 040 5521885) ja tämän vaimo, joka ilmeisestikin on vainajan äiti, sekä siunauksen toimittanut pappi Pertti Poutanen (p. 8050 2512, 050 438 0207), joka siunauksen toimittaessaan oli Korson seurakunnan palveluksessa, mutta joka nykyään on Espoon seurakuntayhtymässä maahanmuuttotyön sihteerinä.

TEOSTA YKSITYISKOHTAISemmin:

i) Veisiö ateistiyhdistyksen jäsenenä. Aslak Veisiö haki yhdistyksemme (rekisterinumero 178166) jäsenyyttä Vapaa-ajattelijain liitto ry:n verkkolomakkeella 3.10.2004. Liitto toimitti hakemuksen sähköpostitse yhdistyksellemme 30.11.2004. Veisiö hyväksyttiin K- eli kannatusjäseneksi yhdistyksemme hallituksen kokouksessa 10.12.2004. Yhdistyksen syyskokous oli aiemmin samana päivänä hyväksynyt yhdistyksen nimen muutoksen (rekisteröity 7.6.2005). Hakutiedoissa Veisiö kertoi, ettei kuulu mihinkään uskontoon, että hän on opiskelija, että hän on syntynyt Vantaalla 12.3.1987, että hänen osoitteensa on Vesikkotie 8 B 2, 01450 Vantaa, että hänen sähköpostiosoitteensa on aslak87@luukku.com, että hänen puhelimensa on 040-7302947 ja että hän haluaa liiton email-listalle (sähköpostitse toimiva keskustelulista). Hän ei sittemmin ilmoittanut yhdistykselle mistään näiden tietojen mahdollisista muutoksista.

Panin merkille hänen nuoruutensa ja kauniin nimensä. Yhdistyksemme toimintaan hän ei osallistunut. Hänen jäsenyysaikanaan yhdistyksemme ei järjestänyt esitelmätilaisuuksia eikä mielenosoituksia. Aika lailla puhtaan muodolliset kevät- ja syyskokoukset hoituivat pienellä joukolla. Yhdistyksemme osallistui vuonna 2005 EU-elintarvikejakeluun vähävaraisimmille, mutta piti siinä sitten välivuoden; jakelijat olivat varttuneempaa väkeä. Muutoin toimintamme oli paljolti kirjallista, kuten todistaa yhdistyksemme verkkosivu www.ateistit.fi. Toiminnan mahdollisuuksia olisi kyllä vaikka kuinka paljon, jos vain ihmisellä on tietoa, taitoa, ahkeruutta ja oma-aloitteisuutta sekä tietysti aikaa.

Mutta jäsenkirjeiden postitustalkoissa Aslak Veisiö oli aina yhtenä vastaanottajanimenä. Koin hänen jäsenyytensä tueksi omalle toiminnalleni. Puheenjohtajana laatimiani jäsenkirjeitä hän sai kahdeksan. Jäsenkirjeissä kerroin yhdistyksemme toiminnasta, vastaisesta tai jo tapahtuneesta. Yhdistyksemme luonteesta ja toiminnan laadusta hän ei voinut erehtyä.

Vuoden 2007 alussa yhdistyksemme tilanne muuttui sikäli, että liitto erotti yhdistyksemme jäsenyydestään. Oli syytä ryhdistäytyä jäsenmaksuasioissa varsinkin, kun olimme myös tehneet päätöksen tarjota edelleen liiton Vapaa Ajattelija -lehden jäsenmaksuun sisältyvänä. Yhdistyksemme hallitus erottikin 11.2.2007 kerralla suuren joukon pidempään tai kokonaan jäsenmaksunsa laiminlyöneitä jäseniä. Näiden joukossa oli valitettavasti myös Aslak Veisiö, joka ei ollut maksanut jäsenmaksuaan kertaakaan.

Mahdollisesti Veisiö kuitenkin sai uutena jäsenenä Vapaa Ajattelija -lehden vuosikerran 2005. Vasta, kun hänestä ei voitu tilittää liittomaksua vuodelta 2005, liiton normaalikäytännön mukaan tilaus olisi pitänyt katkaista.

(LIITE 1: Liittyminen, LIITE 2: Jäsenkirjeet, LIITE 3: Erottaminen)

ii) Kuolinilmoitus. Sattumalta silmiini osui sunnuntain 4.5.2008 Helsingin Sanomien Kuolleita-palstalta ilmoitus, jossa kerrottiin erään Aslak Veisiön kuolleen. Nimen muistin. Syntymäaikakin täsmäsi. Selostan ilmoituksen. Purjeveneen kuvan alla lukee: ”Aslak VEISIÖ / 12.3.1987 / 29.3.2008 / Matkamies rannalla / himmeän maan, / astui aurinkolaivaan / suureen, valkeaan. / Syvästi kaivaten, / aina muistaen. / äiti ja isä / lyhyen elämäsi kanssakulkijat / Siunaus toimitettu. / Lämmin kiitos osanotosta.”

Sanat ”Siunaus toimitettu” oudoksuttivat ja paheksuttivat. Muuten ilmoitus oli, ja on, hyvin kauniisti ja satuttavasti laadittu. En ollut varma, mitä ”Siunaus toimitettu” todella tarkoitti. Sitäkö, jota otaksuin sen ensisijassa tarkoittavan, kirkollista, ja silloin tietysti todennäköisimmin evankelisluterilaista ruumiinsiunausta? Siksi otin ilmoituksen lompakkooni talteen varustettuani sen hänen yhdistyksemme jäsenyyttään koskevin tiedoin (LIITE 4).

Olinhan sitten hautaustoimilain voimaantulon 1.1.2004 paljon kirjoittanut uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman vainajan katsomuksen kunnioittamisesta hänen ruumistaan tai tuhkaansa käsiteltäessä: laajan artikkelin Vapaa Ajattelija -lehteen, kahdeksan mielipidekirjoitusta sanomalehtiin ja kolme kantelua jatkokirjoituksineen oikeuskanslerille. Kanteluasioihini palaan alla. Lisäksi yhdistyksemme oli järjestänyt tästä aiheesta ensimmäisen oman mielenosoituksensa. Olin myös yllä mainitsemisiani jäsenkirjeissä lyhyesti kertonut kanteluistani. Ja nyt, yhdistykseen vielä hiljan kuuluneen ihmisen kuoltua hän ei ilmeisesti ollutkaan saanut kunniallista uskonnotonta hautajaistilaisuutta.

iii) Toisen jäsenyyttä hakeneen siunaaminen. Selostan tämän otteella yhdistyksemme hallituksen kokouksen 2/2008 pöytäkirjasta (LIITE 5: sähköpostikokous 29.8.2008 ja pykälän 4 kannanoton osalta 4.9.2008):

”4. Todettaneen kuollut jäsen:

Eero Antero Moilanen, Suomussalmi, s. 24.10.1951, k. 8.5.2006. Haku jäseneksi huhtikuussa 2006 (puhelinkeskustelu Kimmo Sundströmin kanssa); hyväksytty jäseneksi vuoden 2006 ensimmäisessä hallituksen kokouksessa 7.9.2006; yhdistys sai tiedon kuolemasta 15.7.2008, kun 9.6.2008 lähetetty jäsenkirje palautettiin maininnalla ”Ko. henkilö kuollut” (kuori oli avattu). Tästä huolimatta Moilanen ”siunattu haudan lepoon” (30.6.2006, Juntusrannan hautausmaa, seurakuntapastori Kerttu Immonen).

Päätös: Todettiin.

Hallitus otti seuraavan kannan:

Mielestämme hautaan siunaaminen oli hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävää käsitteilyä, jonka rikoslaki tuomitsee hautarauhan rikkomisena rangaistuksena sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Mutta teon vastaava vanhentumisaika kaksi vuotta oli kulunut jo ennen kuin yhdistyksemme oli saanut edes Moilasan kuolemasta tiedon.

(Ahon esitettyä epäilyn Luukkainen varmisti puhelinsoitolla 4.9. Suomussalmen seurakuntaan [kanslisti Anja Räisänen], että Moilanen tosiaankin kuului väestörekisteriin eikä siis ollut kirkon jäsen.)”

Tähän minun olisi syytä huomauttaa, että en muista, mistä lähtien aloimme lisätä jäsenkirjeiden kuoriin lähettäjästä kertovan tarran. Vainajan osoite oli Hossantie 270, 89920 Ruhtinansalmi. (Suomussalmella kuoli 2006 [14.3.] myös toinen 1951 [31.10.] syntynyt Eero Antero Moilanen, johon yhdistyksemme jäsenyyttä hakenutta Moilasta ei pidä sekoittaa.)

iv) Selvittelymme kesällä 2008. Eero Moilasan kuolemasta tiedon saatuaamme otimme hänen kohtalostaan yllä kertamani selon.

Pyynnöstäni myös Aslak Veisiön kohtalosta yritettiin saada tietoja. Mutta Vantaan ja Helsingin seurakuntayhtymät eivät osanneet kertoa hänestä mitään, paitsi että häntä ei ollut haudattu näiden seurakuntayhtymien hautausmailla. Jäi avoimeksi mahdollisuus, että ilmaisu ”Siunaus toimitettu” olisi kuolinilmoituksen muusta huolellisesta muotoilusta poiketen tarkoittanut silttenkin kunniallista, sekulaaria hautajaistilaisuutta, jolloin vain itse ilmaisu olisi ollut epäkunnioittava.

Itse Google-hakukoneella löysin tuolloin Veisiöstä oireelliselta tuntuvan viitteen: Vapaa-ajattelijain liitto oli vuosina 2002–2005 verkkosivullaan kerännyt addressia valtion ja kirkon erottamiseksi. Addressi oli jo suljettu, eikä nimelistaa ollut näkyvässä, mutta hänen nimeensä se yhdistyi. Arvatenkin hän oli yksi 3665 allekirjoittaneesta. — Jori Mäntysalo Vapaa-ajattelijain liitosta (jori.mantysalo@uta.fi) vahvisti nyt 3.3.2010, että ”Aslak Veisiö” oli yksi allekirjoittaneista nimistä; liitolla on addressitiedosto tallessa. Erehtymisen vaaraa oikeasta ihmisestä ei ole. (LIITE 6)

v) Ajatus oikeudenkäynnistä. Olin yllä mainitsemani kolme kanteluani tehnyt ja kirjoitukseni kirjoittanut yleisessä tapauksessa, en kehenkään yksilöiden. Mutta kanteluideni kaaduttua oli väistämätöntä ryhtyä ajattelemaan oikeudenkäyntien nostamista. En sellaista halunnut, mutta oikeuskanslerin ratkaisut eivät muuta mahdollisuutta jättäneet. Kuinka olisin voinut edes väistää sellaisesta tehtävästä?

Aslak Veisiön tapauksen tiesin. Mutta kuinka edetä? Ja kuinka ehtisin? Tapaus uhkasi vanhentua. Toimintaa yhdistyksemme tavoitteiden edistämiseksi on riittänyt aivan muutenkin; ajasta on pula.

Kävi kuitenkin niin, että käteeni sattui 29.12.2009 edellisen päivän Ilta-Sanomien, jossa kerrottiin, kuinka eräs kristityksi kääntynyt entinen muslimi sai viime syksynä Helsingissä Malmin hautausmaalla luterilaisen hautauksen, mutta haudalle sitten saapui vainajan isä mukanaan hänen kutsumansa imaami, joka toimitti haudalla islamilaisia hautajaisseremonioita. Siinä mielestäni vainajan katso- musta loukattiin. Päätin tarttua asiaan. Pian ilmeni, että Ilta-Sanomien oli 31.12.2009 kertonut, että islamilaiseen toimitukseen oli vainajan veljen mukaan vainajan kristityn lesken suostumus. Mutta vainaja oli nimenomaisesti itse toivonut kristillistä toimitusta, joten mielestäni silloin myös leski oli toiminut väärin.

Jätin tapauksesta 8.2.2010 Pasilan poliisiasemalle edellisenä päivänä 7.2.2010 päivämäni rikosilmoituksen samalla tavoin hautarauhan rikkomisesta hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa (vainajan katsoituksen epäkunnioittava käsittely). Pääosan ilmoituksestani vei noiden kolmen kanteluasiani esittely ja oikeuskanslerin ratkaisujen kritiikki; se tarjosi lakipohjan ilmoitukselleni.

Tämä ratkaisi sitten myös sen, miten sitten ajattelin menetteleväni Aslak Veisiön tapauksen suhteen: Tässä minulle tärkeämmässä yksittäistapauksessa minun olisi kerättävä hiukan lisätietoja ja selostettava ne; laaja lakipohjamateriaalinihan minulla oli jo valmiina.

Nyt saatankin nojautua tähän suuren vaivan vaatineeseen kanteluideni jälkitarkasteluun. Alempana on sama yleinen materiaali; vain pari pikkuvirhettä olen korjannut, kuten materiaalin jälkeen kerron, ja erään täydennyksen lisännyt, kuten myös kerron.

vi) Selvittelyni 2010. Ryhdyin 15.2.2010 yrittämään, mitä voisin saada selville Aslak Veisiön siunauksesta.

Jälleen Vantaan ja Helsingin seurakuntayhtymät tuottivat vesiperän, samoin Helsingin ortodoksinen seurakunta. Aslak Veisiön viimeiseksi asuinosoitteeksi paljastui Riistavuoreнкуja 4 B 23, 00320 Helsinki. Soitto Krematoriosäätiöön r.s. (p. 605913) tuotti tuloksen. Veisiön tuhka oli luovutettu Hietaniemen krematoriosta siroteltavaksi (tai tuhkaurna laskettavaksi) Pyhtäällä yleiselle vesialueelle Munapirtin ulkopuolella. Se selitti sen, miksi seurakuntayhtymien tiedoissa ei ollut merkintää hautapaikasta. Hautajaistilaisuus oli pidetty krematorion Isossa kappelissa 3.5.2008.

Valtakunnallisesta osoitetiedustelusta kuulin, että Aslak Veisiön ilmoittamassa osoitteessa Vesikotie 8 B 2, 01450 Vantaa, asui **Altti Veisiö** -niminen ihminen (p. 040 552 1885). Arvelin hänen

olevan Aslak Veisiön isän, kuten hän sitten puhelimesta pe 18.2.2010 minulle vahvistikin.

Olin voinut huomata ennen soittoani hänelle, että hän siis asui Korson seurakunnan alueella ja olisi ehkä kääntynyt juuri tämän seurakunnan puoleen. Tällöin seurakunnan toimitusten kirjasta olisi heti selvinnyt, olisiko joku seurakunnan pappi toimittanut Aslak Veisiön siunauksen. Mutta otin selvää tästä vasta jälkikäteen, ke 24.2.2010, soittamalla seurakunnan kirkkoherranvirastoon. Kirkollisen ruumiinsiunauksen oli toimittanut tuolloin seurakunnan palveluksessa ollut pastori **Pertti Poutanen**, joka oli sittemmin siirtynyt Espoon seurakuntayhtymän palvelukseen; hän on maahanmuuttotyön sihteeri (p. 8050 2512, 050 438 0207). Jätin to 25.2.2010 hänelle soittopyynnön, johon hän vastasi ma 1.3.2010 palattuaan lomalta.

Mutta soitin siis Aslak Veisiön isälle Altti Veisiölle. Mainitsin kuolinilmoituksen tekstin ”Siunaus toimitettu”, ja kysyin, kuka siunauksen oli toimittanut. Niin kysyessäni lähdin oletuksesta, että kyseessä oli ollut luterilainen toimitus. Altti Veisiö kertoi, että kyseessä oli ollut Korson seurakunnassa sijaisena toiminut pappi, joka oli sittemmin siirtynyt Espoon seurakuntayhtymän palvelukseen. Hän ei kuitenkaan saanut papin nimeä mieleensä. Mutta sekin tieto siis riitti minulle, enkähän olisi sitä edes tarvinnutkaan, jos vain olisin oivaltanut valmiiksi soittaa Korson seurakuntaan.

Altti Veisiö kertoi vaimonsa ottaneen yhteyden Korson seurakuntaan poikansa kuoleman jälkeen. Hänen vaimonsa nimeä en valitettavasti osaa kertoa. Joka tapauksessa hän ilmeisestikin on hautausilmoituksessa mainittu Aslak Veisiön äiti.

Papille oli kerrottu asioista selkeästi ja että Aslak Veisiö oli ollut ”erikoinen persoona”. Näitä sanoja Altti Veisiö puhelinkeskustelussamme käytti. Altti Veisiö kertoi minulle, kuinka Aslak-poika oli alakoulussa saanut itse valita, osallistuuko uskonnonopetukseen vaiko elämäntutkimustiedon opetukseen, ja tämä oli valinnut jälkimmäisen. Kuitenkaan tästä päätöksestä tiedon kulku rehtorilta luokanopettajalle ei ollut toiminut, vaan Aslak oli joutunut kaikesta huolimatta uskonnonopetukseen. Aslak oli hyväksynyt tapahtuneen vuoden ajaksi, kunnes sitten oli päässyt elämäntutkimustiedon opetukseen. Tuollaisinkin perusteella minulle Aslak Veisiö on ollut mitä kunnioitettavin, mitä vakavimmin otettava ihminen.

Voi, jospa minullakin aikoinani olisi ollut tuollainen tai vastaava valinnan mahdollisuus!

Olin myös kesällä 2008 internetistä nähnyt hänen olleen 2001–2002 koulunsa, Simonkylän yläkoulun, oppilaskunnan jäsen VIII luokalla ollessaan.

Itselläni ei kouluajoistani sellaisia kokemuksia ollut. Sitäkin enemmän siis kunnioitan Aslak Veisiötä.

Papille oli Altti Veisiön mukaan edelleen kerrottu, että tilaisuuteen tulisi myös ateisteja ja ortodokseja. En siis välttämättä ole ainoa ateisti, joka pohtii tämän tapauksen yhteydessä kirkkoon kuulumattoman kirkollista siunausta uhkana itsensäkin kohtalolle kuolemansa jälkeen eikä voi silloin pitää sitä vainajan kunnioitettavana kohteluna. Ortodoksit saattoivat muistaa, että ortodoksinen kirkko puolestaan ei siunaa kirkkoon kuulumatonta vainajaa.

Pertti Poutanen kertoi siunanneensa Aslak Veisiön *omaisten pyynnöstä*. Tämä pitää yhtä Altti Veisiön kertoman kanssa. **Päätelen, että siunausta ei siis ollut toimitettu vainajan itsensä toivomuksesta, vainajan jättämästä pyynnöstä.**

Poutanen kertoi tunteneensa Aslak Veisiön. Jouduin myöntämään, että itse en valitettavasti päässyt koskaan Aslak Veisiöön tutustumaan. Mutta panen merkille, että vaikka siis Poutanen tunsi vainajan, se tuttavuus ei kuitenkaan ollut merkinnyt, että vainaja olisi tahtonut, että hänet olisi siunattu kirkollisesti ja juuri Poutasen toimesta.

Niin, Altti Veisiön puheesta ymmärsin, että Aslak Veisiö oli kuollut sairauteen ja että kuolema ei ollut tullut odottamatta.

Poutanen ei tahtonut itse toimituksesta ja siihen johtaneesta omaisten pyynnöstä enempää kertoa. Mutta tahdoinkin vain antaa hänelle mahdollisuuden kertoa asiasta omalta kannaltaan.

En kertonut Altti Veisiölle heti, miksi hänelle soitin ja mitä kautta Aslak Veisiön tiesin. En kuitenkaan aikonut vaieta. Kerroinkin kanteluasioistani ja muistaakseni myös tekemästäni rikosilmoituksesta. Hän pahastui, kun en ollut heti kertonut hänelle tätä taustaani ja hänen mielestään ilmeisiä aikomuksiani, joita hän ei esittävänsä käsityksensä mukaan voisi estääkään. Kuulemma, jos olisin heti taustani kertonut, hän ei olisi kanssani niin puhunutkaan. Hän oli huolestunut siitä, että siunauksen toimittanut pappi saattaisi joutua vaikeuksiin. Hän myös kertoi, että mahdollinen enempi toimintani tässä asiassa voisi tuottaa murhetta useammallekin ihmiselle. Sanomansa mukaan hän ei

tahtonut auttaa minua enää enempää.

Annoin hänen itsensä lopettaa keskustelumme, koska halusin antaa hänelle mahdollisuuden kertoa asioista jotain, joka olisi — kylläkin vastoin kaikkea Aslak Veisiöstä entuudestaan tietämääni ja nyt hänestä lisää kuulemaani — tehnyt kirkollisen ruumiinsiunauksen vainajan itsensä kannalta ymmärrettäväksi. Mutta ei hänellä kaiketi sitten olisi ollut sellaista kerrottavaa.

Poutaselle en kertonut soitostani Altti Veisiölle. Mutta kerroin hänellekin kanteluistani; en kyläkään tuosta tekemästäni rikosilmoituksesta. Kerroin Aslak Veision jäsenyydestä yhdistyksessämme. Kysyin myös, kuinka hän kokee toimintansa kirkkojärjestyksen kannalta. Mutta totta kai hän väitti toimineensa kirkkojärjestyksen mukaan oikein, kuinkas muuten.

vii) Arvioni selvityksistäni. Sain siis selville, että Aslak Veisiölle oli toimitettu ev.-lut. kirkon mukainen siunaus, että eräs tietty pappi oli siunauksen toimittanut, että siunauksen olivat papilta pyytäneet vainajan omaiset, että siunauspyyntöä ei ollut vainaja itse jälkeensä jättänyt ja että vainaja ei ollut liittynyt kirkon jäseneksi, vaikka olisi halutessaan voinut. Kuitenkin, jos vainaja mahdollisesti oli sittenkin toivonut saavansa kirkollisen siunauksen, olisin odottanut hänen myös yhdenmukaisesti sen kanssa liittyneen kirkkoon, sillä sellaista johdonmukaisuutta ja päättäväisyyttä elämänsä ratkaisuihin olin oppinut hänestä näkemään. En voikaan ajatella hänen toivoneen siunausta. Siksi vakaasti paheksun hänelle koitunutta kirkollista siunausta, joka on ristiriidassa sen kanssa, mitä hänestä tiedän.

Vainajan isän välitön oivaltaminen, että kirkollinen siunaus ei olekaan kaikkien silmissä ollut ongelmaton ja että siitä voi myös joutua vastuuseen, vaikka kukaan ei koskaan olekaan tietävästi vielä vastuuseen joutunut, vahvistaa mielestäni juuri sen, että teko oli väärin, myös lain kannalta. Vainajan katsomuksesta lähteneessä hautajaistilaisuudessa ei taas olisi ollut mitään sellaista, jonka puolesta olisi tarvinnut jälkikäteen hätääntyä, niin kuin hän nyt hätääntyi.

Palaan Aslak Veision tapaukseen seuraavan laajan yleisluonteisen luvun jälkeen.

MIKSI TEKO ON VÄÄRIN? USKONNOTTOMIEN TILANNE

[Tässä kantelukirjoituksessani siirsin tämän luvun edellä olevaksi Lakiperusta-luvun B)-osaksi, jolloin samalla tein eräitä pieniä muutoksia ja täydennyksiä. Näiden muutosten ja täydennysten kohdat olen merkinnyt LIITTEEN 11 marginaaleihin. Kuitenkin B)-osasta jätin pois viittaukset aiemman rikosilmoitukseni 7.2.2010 vastaavaan lukuun: alun ”Huom.” ja lopun ”Muutokset 7.2.2010 päivättyyn lukuun”. Ilmoituksessani 7.2.2010 vetosin perustelujeni sijasta, jotka koskivat uskonnottomia, niiden sopiviin analogioihin, joita en kuitenkaan erikseen lausunut.]

ILMOITTAMANI TEON VÄÄRYYS

Hautaustoimilain mukaan vainajan ruumista tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla, ja vainajan ruumiin hautaamisessa tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja (oletettujakin) toivomuksia [kohta a) yllä]. Oikeuskansleri jäi ihmettelemään, mikä merkitys ihmisen katsomukselle ja kuolemankin yli ulottuvalle ihmisarvon loukkaamattomuudelle ja siihen kuuluvalla ihmisen itsemääräämisoikeudelle pitäisi hautauksessa antaa [kohta c1) yllä]. Mutta mielestäni hautaustoimilaki on tässä suhteessa kiistaton. Ihmisen itsemääräämisoikeus kuolleeseen ruumiiseensa sisältyy myös voimassaolevaan elinluovutuksia koskevaan lakiin ja vielä vahvemmin eduskunnan käsittelyssä olevaan tämän lain muutokseen [kohta d) yllä]. Ajatustapa uskonnollisesta yhdyskunnasta eroamisen ja uskonnonopetuksesta vapautumisen suhteen muuttuivat uudessa uskonnonvapauslainsäädännössä tukemaan ajatusta, että ihmisen oma ratkaisu otetaan ohjenuoraksi hänen katsomuksensa kunnioittamisessa [kohta c6) yllä].

Vainaja, Aslak Veisiö, ei ollut minkään uskonnollisen yhdyskunnan jäsen. Hän oli peruskoulun alaluokilla valinnut itse elämänkatsomustiedon opetuksen uskonnonopetuksen sijasta. Hän oli ollut vain hiukan yli vuosi ennen kuolemaansa nimessäänkin ateismia kantavan yhdistyksen jäsen, ehkäpä tällöin ajatellen monien muiden lailla itsensä pelkällä yhdistyksen jäsenyydellään yhdistyksen tavoitteita tukeväksi. Hän oli allekirjoittanut Vapaa-ajattelijain liiton verkkoadressin valtion ja kirkon erottamiseksi.

Tämän perusteella koen olleen vastoin vainajan katsomuksen kunnioittamista ja siis vastoin hautaustoimilakia, että Aslak Veisiölle järjestettiin kirkollinen hautaan siunaaminen.

Perustuslain 11 § takaa oikeuden olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan sekä oikeuden ilmaista vakaumus, ja sillä on merkityksensä tässä kysymyksessä, vaikka oikeuskansleri ei sitä huo-

mannutkaan [kohta c1+) yllä]. Mielestäni oikeus olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan koskee myös ihmisen kuoleman jälkeistä tilannetta; häntä ei saa uskonnollisen yhdyskunnan seremonioin yrittää liittää tällaiseen yhdyskuntaan. Perustuslain 13 §:n turvaamassa oikeudessa olla kuulumatta yhdistykseen ei korostu se, mistä perustuslain 11 § mielestäni kertoo. Kirkollinen toimitus kirkkoon kuulumattomalle vainajalle rikkoo lähtökohtaisesti vainajan oikeutta ilmaista vakaumus; se antaa hänen vakaumuksestaan väärän kuvan.

Tämän perusteella oli vastoin perustuslain 11 §:ää, että Aslak Veisiölle järjestettiin kirkollinen ruumiinsiunaus.

Oikeuskansleri torjui kanteluni kirkkojärjestyksen pykälästä, joka sallii kirkkoon kuulumattoman vainajan kirkollisen hautaan siunaamisen ilman vainajan jättämää kirjallista suostumusta, osaksi sillä, että hänen mukaansa hautajaisten järjestämisestä huolehtivat henkilöt lienevät parhaiten perillä siitä, millaisia toivomuksia vainajalla on ollut hautajaisten osalta [kohta c1) yllä]. Kanteluni perusta oli kuitenkin se, että hautaamisen tulee lähtökohtaisesti olla ei-kirkollisen; vainajan tästä poikkeavan tahdon voi todistaa vain vainajan kirjallinen ilmoitus; hautajaisten järjestämisestä huolehtivien henkilöiden puheet eivät välttämättä ole luotettavia eivätkä rehellisiä. Oikeuskansleri ei muuttanut kantaansa edes myöhemmän kanteluni yhteydessä, vaikka itse myönsi, että ei voitane kiistää sitä, että säännös antaa käytännössä omaisille ja muille läheisille vallan tulkita ja ilmoittaa, mikä vainajan tahto on ollut [kohta c7) yllä].

Tämän tähden sitä, että Aslak Veisiölle järjestettiin evankelis-luterilainen toimitus, ei voi jättää tutkimatta sillä perusteella, että oikeuskansleri ratkaisi vastaavat, mutta yleisluonteisemmista tilanteista tekemäni kantelut kielteisesti.

Vainajalle siis järjestettiin kirkollinen siunaus, ja se oli käsittääkseni vastoin vainajan katsomusta. Tapauksen tutkimiseen soveltuu rikoslain 17 luvun 12 § (563/1998), jonka mukaan se, joka käsittelee hautaamatonta ruumista pahennusta herättävällä tavalla, on tuomittava hautarauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi; se, että teossa ei ollut kysymys ruumiin silpomisesta, ei muuta asiaa, ja tämä on ratkaisevaa [kohdat b), c2), c4) ja c7) yllä].

Teko on herättänyt minussa syvää pahennusta. Ihmisen katsomuksen kunnioittaminen ylipäätään on asia, joka on ollut minulle tärkeä kouluajoistani lähtien, koska uskonnonopetus ja kirkkoon kuulumisen pakko olivat vastoin uskonnonvapauttani aluksi uskonnollisena hyväksikäyttönä tai oikeammin sanottuna uskonnollisena väärinkäyttönä, mutta sitten yli puolet kouluajastani tiedostamanani loukkauksena. Ihmisen katsomuksen kunnioittaminen on minulle siksi erityisen tärkeää myös ihmisen kuollessa, jolloin jälleen hänen katsomuksensa kunnioittaminen on toisten käsissä. Ja sitten, kun lyhyen ajan sisällä vuonna 2008 saimme tietää kahden pieneen ateistiyhdistykseemme aikanaan jäseneksi hyväksytyin ihmisen kuolleen, havaitsimme heidän kummankin yllättäen joutuneen kirkollisen hautaan siunaamisen uhreiksi vastoin sitä, mitä meille heidän katsomuksestaan kertoi se, että he olivat jäsenyyttämme hakeneet.

Heistä kahdesta vain Aslak Veisiölle saatoin enää ja saatan nyt yhä yrittää hakea oikeutta. Siis siinä mielessä, että oikeusistuin katsoisi kirkollisen siunauksen hänelle olleen lain vastaisen, jolloin olisi selvää, mikä ainoastaan olisi sitten ollut häntä kunnioittava hautajaistilaisuus: sekulaari.

Sanomani perusteella Aslak Veision hautarauhaa on rikottu kirkollisella hautaan siunaamisella. Rikkomiseen ovat syyllistyneet vainajan isä ja äiti sekä heidän pyytämänsä pappi.

Yhteiskunnan kannalta olisi hyvin tärkeää, että tämä tapaus otettaisiin täysin vakavasti ja että paheksumiseeni yhdyttäisiin ja teko tuomittaisiin hautarauhan rikkomisena. Se osoittaisi myös, että oikeuskanslerin ratkaisujen lähtökohta, että vainajan omaiset ja muut läheiset aina tietävät vainajan tahdon ja noudattavat sitä, ei ole tosielämästä, vaan olisi tullut todistetuksi vääräksi.

(Allekirjoitus)

Jouni Luukkainen

LIITTEET

Rikosilmoitukseni 5.3.2010 liitteiden (1–8) luettelo on siirretty tämän kantelukirjoitukseni loppuun.

RIKOSILMOITUKSENI PÄÄTTYI TÄHÄN.

.....
TUTKINNAN PÄÄTÖS.

Toistan nyt rikoskomisario Ilkka Juolan tutkinnan päätöksen (LIITE 9) kokonaisuudessaan.

**HELSINGIN POLIISILAITOS
TUTKINNAN PÄÄTÖS
09.03.2010
8010/R/16155/10**

Asia:

1 HAUTARAUHAN RIKKOMINEN
LA 03.05.2008
HELSINKI

Tapahtuma-aika: LA 03.05.2008
Paikkakunta: HELSINKI

Tapauspäätös:

ASIA: 1 09.03.2010 JUOLA

Ei rikosta

Jouni Luukkainen toimitti Helsingin poliisilaitokselle kirjallisen rikosilmoituksen hautarauhan rikkomisesta. Luukkainen kertoo tutkintapyyntönsä, että Aslak Veisiö, joka kuoli 29.3.2008, ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan, mutta hänelle järjestettiin silti kirkollinen siunaustilaisuus. Luukkaisen mukaan kirkollinen siunaus tapahtui vastoin vainajan tahtoa ja vakaumusta, ja tämän johdosta ruumista käsiteltiin pahennusta herättävällä tavalla, joka on rankaistavaa hautarauhan rikkomisena.

Tutkintapyyntönsä mukaan osoituksena vainajan tahdosta on se, ettei hän kuulunut kirkkoon, ja hän oli hakenut Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n jäseneksi verkkolomakkeella vuonna 2004. Myöhemmin vuonna 2007 Veisiö oli kuitenkin erotettu yhdistyksestä, koska tämä ei ollut kertaakaan maksanut jäsenmaksuaan.

Poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty (ETL 2§)

Rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen päätyy tällaiseen lopputulokseen. Pelkkä väite rikoksen tapahtumisesta ei riitä esitutkinnan aloittamiseen, vaan väitteen tueksi tarvitaan perusteltu epäily rikoksen tapahtumisesta.

Voimassaolevan Kirkkojärjestyksen (8.11.1991/1055) 2 luvun 23 pykälän mukaan kirkkoon kuulumaton henkilö voidaan siunata hautaan mikäli omaiset tai muut hautauksesta huolehtivat henkilöt niin pyytävät, eikä vainaja ole selvästi ilmaissut tahtovansa toisin.

Poliisin tietoon ei ole tuotu sellaisia seikkoja, joiden perusteella olisi syytä epäillä vainajan selvästi ilmaisseen toisin. Internetissä vuonna 2004 täytetty jäsenhakemus, taikka kirkkoon kuulumattomuus eivät ole sellaisia seikkoja, joiden voitaisiin katsoa ilman muuta tietoa olevan sellainen selvä tahdonilmaus.

Asiassa ei saadun selvityksen valossa ole syytä epäillä rikosta, esitutkintaa ei aloiteta.

ASIANOSAISTEN HUOMIOON OTETTAVAKSI:

1. Tämä on päätös jättää esitutkinta toimittamatta ja olla saattamatta asia syyttäjän harkittavaksi. Päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Kannella voi.
2. Tämä päätös ei vapauta mahdollisesta vahingonkorvausvelvollisuudesta.
3. Asianomistaja saa itse nostaa rikoksesta syytteen, jos esitutkintaviranomainen on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se keskeytetään, taikka lopetetaan (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1:14 §).

HELSINKI 09.03.2010

(Allekirjoitus)

Ilkka Juola
Rikoskomisario

Päätöksestä on ilmoitettu:

- Asianomistaja
- Rikoksesta epäilty
- Muu

.....
PUHELINKESKUSTELUISTANI RIKOSKOMISARIO JUOLAN KANSSA.

Puhuin rikoskomisario Ilkka Juolan kanssa puhelimesta 18.3.2010 ennen päätöksen saapumista samana päivänä ja 19.3.2010 päätöksen saapumisen jälkeen. En tehnyt keskusteluitamme muistiinpanoja. Mutta mieleeni jäi hänen korostuksensa kuten tutkinnan päätöksessä, että Internetissä täytetty jäsenhakemus ei ole tässä asiassa minkään arvoinen. Lisäksi hän sanoi, mitä ei ollut tutkinnan päätöksessä, että rikosilmoituksessani oli väärää tai asiattonta se, että tavoittelin sillä mahdollisesti aina korkeimpaan oikeuteen johtavaa ennakkotapausta.

Mutta hän myönsi, ettei pitäisi asiattomana sitä, jos mahdollisesti tekisin hänestä kantelun. Tällaisen kantelun laatiminen onkin ollut mielessäni. Kuitenkin vasta nyt se tuli vuoroon. Juuri ehdin, sillä eduskunnan oikeusasiamies ei enää normalisti ota kahta vuotta vanhempia asioita käsiteltäväkseen.

.....
RIKOSILMOITUKSENI VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTOLLE.

Toistan nyt rikosilmoitukseni Valtakunnansyyttäjänvirastolle (LIITE 12).

VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTOLLE

ti 23.3.2010

RIKOSILMOITUS

Epäilemäni teko: Hautarauhan rikkominen hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa (vainajan katsomuksen epäkunnioittava kohtelu) / Aslak Veisiön tapaus

Syyteoikeuden vanhentuminen: Koska ankarin rangaistus hautarauhan rikkomisesta on yhden vuoden vankeus, syyte on nostettava kahden vuoden kuluessa teon tapahtumishetkestä 3.5.2008 lukien eli viimeistään ma 3.5.2010.

Ilmoittaja: Jouni Luukkainen; matematiikan dosentti, yliopisto-opettaja; puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry (www.ateistit.fi); Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI; jouni.luukkainen@helsinki.fi; (09) 191 51443, (09) 7534 703.

TEKO SUPPEASTI KUVATTUNA: Aslak Veisiö (s. 12.3.1987, k. 29.3.2008), joka kuollessaan asui Helsingissä, siunattiin haudata Suomen evankelis-luterilaisen kirkon menoin Helsingissä Hietaniemen krematorion Isossa kappelissa lauantaina 3.5.2008, vaikka hän ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Siunaus toimitettiin vainajan omaisten pyynnöstä, ei vainajan itsensä. Aslak Veisiö oli yhdistyksemme, Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n (aiemmalta nimeltään Pääkaupunkiseudun vapaa-ajattelijat ry) jäsen 10.12.2004 – 11.2.2007. Kirkollinen siunaus oli mielestäni vastoin vainajan katsomusta. Siksi koen, että vainajan hautaamatonta ruumista käsiteltiin pahennusta herättävällä tavalla. Sen rikoslaki tuomitsee rangaistavaksi hautarauhan rikkomisena. Tekoon ja mielestäni silloin myös rikoksen syylliset ovat siunauksen pyytäneet vainajan omaiset eli vainajan isä ja tämän vaimo, joka ilmeisestikin on vainajan äiti, sekä siunauksen toimitanut pappi.

VARSINAISESTA RIKOSILMOITUKSESTANI: Sellaisen kirjallisena laadin ja Pasilan poliisiasemalle jätin 5.3.2010. Jäljennös tästä ilmoituksesta ja sen kaikista kahdeksasta liitteestä on ohessa. Ilmoituksella on tunnus 8010/R/16155/10. Uudistan ilmoitukseni nyt, ja samalla täydennän sitä.

Rikoskomisario Ilkka Juola teki 9.3.2010 tutkinnan päätöksen (LIITE 9), että asiassa ei ole syytä epäillä rikosta ja että esitutkintaa ei aloiteta. Puhuin hänen kanssaan puhelimesta 18.3.2010 ennen päätöksen saapumista ja 19.3.2010 päätöksen saapumisen jälkeen. Voisin kannella hänen päätöksensä (oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle), mutta kantelun käsittely kestäisi ainakin Aslak Veisiön tapauksen kannalta liian pitkään ja kantelun ratkaisuna saattaisi ehkä olla, että Juolan päätös ei ollut lain vastainen ja että hänellä oli oikeus tehdä se hänen tavallaan asiaa katsoen.

Mielestäni kuitenkin rikosilmoitukseni on tavanomaisia rikosilmoituksia hienosyisempi. Päätös esitutkinnan aloittamisesta olisi ollut mielestäni lain sallima ja lain vaatimakin. Siksi en halunnut jättää asiaa mahdollisen kantelun varaan, vaan haluan saada asian sittenkin mahdollisimman pian tutkittavaksi. Minulla ei kuitenkaan itselläni ole syyteoikeutta tässä asiassa.

Kyseessä olisi ennakkotapaus. Viime kädessä korkein oikeus antaisi lain tulkinnasta ennakkoratkaisun. Asian luonne on tämän tähden ja uskoakseni muutenkin sellainen, että jos asiassa määrättäisiin esitutkinta toimitettavaksi, syyttäjän olisi tiedotettava tapauksesta Valtakunnansyyttäjänvirastoon, joka silloin kenties itse ottaisi asian heti hoitoonsa. Siksi käännyin nyt suoraan Valtakunnansyyttäjänviraston puoleen, ja uudistan täten rikosilmoitukseni. Virastolla on silloin joka tapauksessa oikeus ottaa asia riippumattomasti käsiteltäväkseen.

Mutta haluan samalla täydentää rikosilmoitustani seuraavassa.

RIKOSILMOITUKSENI TÄYDENNYSTÄ

Hautausoimilaista ja rikoslain hautarauhapykälästä. *[Tässä kantelukirjoituksessani siirsin tämän luvun edellä olevaksi Lakiperusta-luvun A)-osaksi, jolloin samalla tein eräitä pieniä muutoksia. Näiden muutosten kohdat olen merkinnyt LIITTEEN 12 marginaaleihin. Kuitenkaan en A)-osaan siirtänyt seuraavaa tämän luvun viimeisen kappaleen viimeistä virkettä: Itse voin varsinaisen rikosilmoituksen lisäksi auttaa vain sillä, mitä sanon alempana lisää Aslak Veisiöstä.*

Aslak Veisiön tapauksesta enemmän. Aslak Veisiö oli ateistiyhdistyksemme jäsen vielä hiukan yli vuosi ennen kuolemaansa, eikä hän eronnut itse. Aivan hyvin hän olisi voinut olla jäsenemme kuolemaansa asti, mutta se ei ole ratkaisevaa, ei sinänsä edes hänen aiempi jäsenyytensä.

Esimerkiksi itse liityin yhdistykseemme vasta vuonna 2002 yritettyäni tuolloin jo melkein vuoden ajan saada parannuksia uudesta uskonnonvapauslainsäädännöstä mietinnön tehneen komitean ehdotuksiin. Kuitenkin olin ajatellut samoin jo viimeistään vuodesta 1962, jolloin menin oppikoulun toiselle luokalle. Eräs muisto kirkottomista ajatuksistani minulla on edelliseltäkin luokalta, enkähän ollut ajatellut uskonnosta kovin myönteisesti aiemminkaan. Erosin myös kirkosta heti, kun se oli omalla päätökselläni mahdollista, ja olin yrittänyt erota jo, kun se ei pelkällä omalla päätökselläni vielä ollut mahdollista. Mutta 40 vuotta olin siis kuulumatta mihinkään vapaa-ajattelijayhdistykseen.

En täten ollenkaan ajattele, että ihmisen olisi välttämättä kuuluttava ateistiyhdistykseen todistaakseen itselleen tai itsestään jotain.

Mutta ihmisen mahdolliselle omalle toiminnalle yhdistys saattaa olla välttämätön tai ainakin hyödyllinen pohja. Yhdistys puolestaan elää vain aktiivisista jäsenistään. Ei yhdistys sinänsä toimi; aktiivit jäsenet toimivat. Toisaalta suurempi jäsenpohja saattaisi tuottaa lisää vaikutusvaltaa, mutta aktiivin ei pidä jäädä sellaista turhaan haikailemaan.

Ihmisen katsomus eli hänen käsityksensä todellisuuden luonteesta on kestävämpi kuin yhdistysten jäsenyydet, jotka vaihtuvat mielenkiinnon kohteiden myötä.

Aslak Veisiö oli tietyn aikaa yhdistyksemme jäsen, ja itse asiassa suhteellisen pitkän ajan lyhyestä elämästään. Kirkon jäsen hän ei ollut, ellei sitten ollut kuulunut kirkkoon varhaisimpina lapsuusvuosiin. Hän valitsi elämänkatsomustiedon opetuksen, kun hänelle annettiin mahdollisuus valita. Tämän valinnan kanssa yhdenmukaista kyllä on, että hän halusi liittyä yhdistykseemme.

Arvatenkin samoihin aikoihin hän myös allekirjoitti nettiadressin kirkon erottamiseksi valtiosta. Sellaista ei tehdä pilanpäiten, vaikka adressin välittömään tehoon ei niin luottaisikaan. Kirkkomieliset yleensä haluavat pitää kiinni valtionkirkosta, tai eivät ainakaan allekirjoita vapaa-ajattelijain adresseja.

Ja juuri siksi, että hän liittyi yhdistyksemme jäseneksi, opin hänet tietämään yhtenä nuorimmista jäsenistämme. Yhdistyksemme luonteen tähden opin tietämään myös ja ennenkaikkea sen, että hän oli ateisti eikä kuulunut kirkkoon.

Jonkin toisen alan yhdistyksen jäsenhakulomakkeesta en tietenkään olisi sellaista tietoa saanut;

en välttämättä olisi saanut silloinkaan, jos olisin sellaisessa yhdistyksessä joutunut hänen kanssaan tekemisiin.

En häneen koskaan henkilökohtaisesti tutustunut. Silti minulla oli hänestä tärkeää tietoa, jota ei välttämättä ollut kaikilla hänet henkilökohtaisesti tunteneilla. Se tieto kertoi, että vain uskonnottomat hautajaiset olisivat olleet häntä kunnioittavat. Nyt ne eivät olleet, vaan häntä epäkunnioittavat ja vastoin hänen muistoaan minussa, kun lehdestä havaitsin hänen surullisesti kuolleen yhä vielä niin nuorena.

Yritän saada oikeuden tuomitsemaan asianomaiset syyllisiksi Aslak Veisiön hautarauhan rikkomiseen heidän toimittuaan piittaamatta hautaustoimilain periaatteista ja näin tultuaan käsitelleeksi Aslak Veisiön hautaamatonta ruumista tavalla, joka loukkaa Aslak Veisiön muistoa hänen kaltaisissaan ihmisissä ja herättää näissä siksi syvää pahennusta.

(Allekirjoitus)
Jouni Luukkainen

Uudet liitteet:

Rikosilmoitukseni 23.3.2010 uusien liitteiden (9–10) luettelo on siirretty tämän kantelukirjoitukseni loppuun.

.....
APULAISSVALTAKUNNANSYÖTTÄJÄN VASTAUS.

Toistan nyt apulaisvaltakunnansyöttäjä Jorma Kalskeen vastauksen (LIITE 13) kokonaisuudessaan.

**Vastaus kirjoitukseen
VALTAKUNNANSYÖTTÄJÄNVIRASTO
25.3.2010 Dnro 34/42/10**

Jouni Luukkainen
Wallininkuja 2 C 53
00530 Helsinki

Valtakunnansyöttäjänvirastoon 23.3.2010 lähettämäni rikosilmoitus

Helsingin poliisin päätös esitutkinnan toimittamatta jättämisestä

Te olette kirjoituksessanne pyytännyt valtakunnansyöttäjää määräämään esitutkinnan aloitettavaksi epäilemäänne hautarauhan rikkomista koskevassa asiassa. Olette katsonut, että kirkollinen siunaus oli tapahtunut vastoin vainajan tahtoa ja vakaumusta, koska tämä ei ollut kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Helsingin poliisilaitoksen rikoskomisario Ilkka Juola on 9.3.2010 päättänyt jättää esitutkinnan toimittamatta asiassa, koska kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 §:n mukaan kirkkoon kuulumaton henkilö voidaan siunata hautaan, mikäli omaiset niin pyytävät, eikä vainaja ole selvästi ilmaissut tahtovansa toisin. Poliisin tietoon ei ollut tuotu sellaisia seikkoja, joiden perusteella olisi syytä epäillä vainajan ilmaisseen tahtoaan toisin.

Tutkintapyynnöstänne ei ole ilmennyt aihetta epäillä ketään rikoksesta, minkä vuoksi esitutkintaa ei määrätä toimitettavaksi.

Kirjoituksenne ei anna aihetta valtakunnansyöttäjän toimenpiteisiin.

Liitteenne palautetaan.

(Allekirjoitus)
Apulaisvaltakunnansyöttäjä Jorma Kalske

(Allekirjoitus)
Tarkastaja Anneli Nikkola

AIEMMAN TAPAUKSEN PÄÄTÖS.

Palaan rikosilmoitukseni 5.3.2010 kohdassa v) ”Ajatus oikeudenkäynnistä” (s. 4) kertomaani tapaukseen, jossa kristityksi kääntyneen entisen muslimimiehen luterilaisiin hautajaisiin syksyllä 2009 Helsingissä Malmin hautausmaalla saapui vainajan isän ja veljen kutsuma imaami toimittamaan haudalla islamilaisen rukoushetken.

Otin nyt selvää, että tapauksessa, jossa epäiltiin uskonrauhan rikkomista (8010/R/205670/09), toimitettiin esitutkinta Malmin poliisiasemalla, josta tapaus lähetettiin 9.5.2011 syyteharkintaan Helsingin syyttäjänvirastoon, jossa tehtiin 27.6.2011 kaikkien kolmen vastaajan (vainajan isä ja veli sekä imaami) osalta päätökset syyttämättä jättämisestä (asianro R 11/5437, päätökset 11/1544, 11/1545 ja 11/1546).

Asiassa pidettiin esitutkinnan perusteella riidattomana, että etukäteen oli ainakin jollakin tasolla sovittu vainajan lesken ja hänen menehtyneen puolisonsa sukulaisten välillä, että kristillisten hautajaisten yhteydessä sukulaisilla oli mahdollisuus pitää oma islamilainen rukoushetkensä ennen arkun laskua.

Syyttämättäjättämisspäätöksistä ilmenee, että esitutkinnassa vainajan isä on kertonut poikansa kääntyneen kristinuskoon, mutta pojan maininneen isälle olevansa aina islaminuskoinen. Tätä ei ollut lehtikirjoituksissa, joihin perustuen tein 7.2.2010 oman rikosilmoitukseni (8010/sakonS/4908/10) hautarauhan rikkomisesta. Mutta vaikka isä olisikin puhunut totta eikä olisi myöskään erehtynyt, tämä minulle uusi seikka ei muuta sitä, että vainaja oli eläessään toivonut kristillisiä hautajaisia, ei islamilaisia, ja että hän ei ollut myöskään antanut suostumustaan kahden eri uskonnon menoihin. Siksi, kuten ilmoituksessani sanoin, vainajan isä, tämän kutsuma imaami sekä vainajan leski olivat mielestäni syylliset vainajan hautarauhan rikkomiseen. Syyttämättäjättämisspäätöksissä leski oli taas mainittu jutun asianomistajaksi, ja päätösten johtopäätösoosan mukaan vainajan sukulaisilla ja imaamilla oli ollut asiassa hyvä tarkoitus. Mielestäni vainajan hautarauhan tähden islamilaisesta rukoushetkestä olisi kuitenkin tullut pidättyä.

Mielestäni oli toimittu väärin myös, kun lehtitietojen mukaisesti hautajaisjärjestelyt hoitaneet vainajan kristitty vaimo ja anoppi olivat vainajan muslimisukulaisten toiveesta luopuneet ruumiin tuhkaamisesta. Jos luterilaiseen seurakuntaan liittynyt on jostain syystä ruumiinsa tuhkaamista vastaan, hän kertoo sen itse.

.....

JOHTOPÄÄTÖKSENI.

Miksi kuvaamani toiminta on mielestäni virheellistä?

1) Tutkinnan päätös. Tutkinnan päätös on kirjoitettu aivan kuin olisin kannellut tuomiokapitulille papista vuoden 1993 kirkkojärjestykseen nojaten. Mutta minä tein rikosilmoitukseni eli tutkintapyyntöni poliisille eduskunnan vuonna 2003 hyväksymään aivan uudenlaiseen lakiin, hautaustoimilakiin, ja siihen kytkeytyvään rikoslain hautarauhaa koskevaan pykälään vedoten. Tarkastelin laajasti näiden lakien pohjalta oikeuskanslerille tekemääni kolmea kantelua oikeuskanslerin ratkaisut kestävämmiksi kritisoiden, mutta toisaalta niistä myös tukea löytäen.

Hautaustoimilaki asettaa vainajan etusijalle toisin kuin kirkkojärjestys. Tämän lain mukaan vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla, ja tällöin tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja (oletettujakin) toivomuksia. Ihmisen itsemääräämisoikeus kuolleeseen ruumiiseensa ja hänen oletetunkin tahtonsa kunnioittaminen on myös elinluvutuksia koskevan lain hiljan muutetun muodon pohja, ja tätä muutosta perusteltiin juuri hautaustoimilailla. Tähän lainsäädännön nykyiseen henkeen nojasin. Tutkinnan päätöksessä ei kuitenkaan lainkaan pohdita asiaa tältä kannalta.

Päätöksessä tarkoitettu kirkkojärjestyksen vaatimus erityisestä toisin tahtomisesta on kirkkoon kuulumatonta syvästi loukkaava.

Joka tapauksessa rikosilmoitukseni osoitti, että ruumiinsiunaus oli omaisten pyyntö, ei vainajan eläessään esittämä.

Aslak Veisiö kävi minulle poikkeuksellisella tavalla tutuksi hänen hakeuduttuaan vapaa-ajattelijaj/ateistiyhdistyksemme jäseneksi. Tulin tuolloin tietämään hänen katsomuksensa, ja sain myöhemmin hänestä myös lisää tietoa, kuten kirkon valtiosta erottamista vaatineen addressin allekirjoittamisen ja

elämänkatsomustiedon opetuksen valinnan. Mahdollisuus, että kirkollinen ruumiinsiunaus olisi voinut olla hänen muistoaan, katsomustaan ja (oletettuja) toiveitaan kunnioittava, on täysin yhteensopimaton hänestä saamani käsityksen kanssa.

Valitettavasti en ehtinyt häneen koskaan henkilökohtaisesti tutustua. Osaksi se johtui siitä, että nuorelle rivijäsenelle emme juuri voi tarjota toimintaa, vaikka tärkeimpiä yhdistyksemme työn kohteita onkin alaikäisten katsomusvapauden edistäminen. Aslak Veisiö oli jo valmiiksi vapaa uskonnollisten yhdyskuntien jäsenyyksistä ja koulussa uskonnonopetuksesta alaluokista lähtien. Tämän vapauden olisi pitänyt saada seurata häntä myös hänen kuolemansa yli.

Mieleeni palautuu, kuinka muinoin kirjoitin aseistakieltäytyjälle hänen pyytämänsä todistuksen, joka johti asevelvollisten tutkijalautakunnan pyörtämään aiemman hylkäävän päätöksensä, jota pidin virheellisenä, hänen pyynnölleen päästä siviilipalvelukseen. Pasifistina minulla ei ollut ongelmia tunnistaa hänessä toista pasifistia. Aslak Veisiössä tunnistan taas hengenheimolaiseni toisessa kysymyksessä. Siksi hänen ruumiinsa kohtalo suretti ja surettaa minua. Ihmistä ei kerta kaikkiaan saa kuoltuaan kohdella siten! Ei tavalla, joka on niin ristiriidassa hänen elämänsä kanssa.

Tutkinnan päätöksessä sivuutetaan tämä. Siinä ei tunnusteta sanallakaan, että moitittavaa olisi vainajan katsomuksen ohittaminen, joka muissa herättää pahennusta. Siinä ei havaita, että tätä pahentumista vahventaa se, että käytäntöön korjauksen saaminen tuntuu pahentuneesta hyvin vaikealta, ellei toivottomalta. Päätöksessä olisi pitänyt oivaltaa ja hyväksyä, että rikosilmoituksessa on itu uudesta ajattelusta, joka johtaisi oikeuslaitoksen kautta ihmiset miettimään, mitä he oikein ovatkaan tehneet, ja toiset siitä oppia saamaan.

Rikosilmoituksellani pyrin tietoisesti ja tämän tunnustaen saamaan kysymyksessä yksittäisen teon osalta oikeudellisen ennakkotapauksen. Tämä pyrkimykseni on mitä hyväksyttävien saadakseni syvästi loukkaavan, pahennusta herättävän käytännön muuttumaan. Yleisluonteiset kanteluni oikeuskanslerille eivät tuottaneet tulosta. Poliittista vaikutusvaltaa minulla tuskin on, vaikka sanomalehdet ovatkin julkaisseet tämänaiheisia mielipidekirjoituksiani.

Ennakkotapaukseen minulle olisi riittänyt langettava tuomio. Tuomitut olisi puolestani saanut jättää muutoin rankaisematta.

Olen edelleenkin sitä mieltä, mitä rikosilmoitukseni alussa kerroin, että ilmoittamastani rikosasiasta olisi sen luonteen tähden tullut käsittääkseni tehdä ilmoitus valtakunnansyyttäjänvirastolle, sillä

- 1) kyseisellä rikosasialla olisi ollut yleistä merkitystä ennakkotapauksena;
- 2) kyseinen rikosasia oli yhteiskunnallisesti merkittävä perusoikeuksiin liittyvänä;
- 3) näiden seikkojen tähden saatoin otaksua, että kyseinen rikosasia olisi herättänyt laajaa julkista huomiota.

Määräyksen (paikallissyyttäjille asetetusta) ilmoitusvelvollisuudesta erityisesti rikosasiasta, jota koskee jokin seikoista 1), 2) ja 3), löysin rikosilmoitusta tehdessäni Valtakunnansyyttäjänviraston verkkosivuilta (www.vksv.oikeus.fi). Kyseessä oli silloin kaiketi valtakunnansyyttäjän 16.1.2008 antama ohje paikallisten syyttäjäviranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta (VKS 2008:1). Voimassaoleva (1.9.2011 –) yleinen määräys ja ohje (VKS:2011:1, dnro 16/31/11) paikallisten syyttäjäviranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta on annettu 25.8.2011, mutta se johtaa samoihin perusteisiin 1), . . . , 3). Määräyksen säädöspohjana on yleisistä syyttäjistä annetun lain (199/1997) 7 §:n 2 momentti, jonka mukaan valtiosyyttäjiä on ensisijaisesti huolehdittava syyttäjän tehtävistä yhteiskunnan kannalta merkittävimmissä rikosasioissa, ja valtakunnansyyttäjänvirastosta annetun asetuksen (209/1997) 13 §, jonka mukaan paikallisten syyttäjäviranomaisten tulee viipymättä ilmoittaa valtakunnansyyttäjänvirastolle yleisistä syyttäjistä annetun lain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetuista asioista valtakunnansyyttäjän määräämällä tavalla.

Tosin ilmoittamisvelvollisuus on siis paikallisilla syyttäjäviranomaisilla, ei (muilla) poliiseilla. Mutta esitutkintalain (449/1987) 15 §:n 1 momentin mukaan poliisin on ilmoitettava sille tutkittavaksi tulleesta rikosasiasta syyttäjälle, kun jotakuta voidaan epäillä syylliseksi rikokseen. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos asia on yksinkertainen.

Ilmoittamani rikosasia ei kuitenkaan ollut yksinkertainen jo sen ennakkotapausluonteen tähden. Mutta rikoskomisario Ilkka Juolan päätös olla toimittamatta esitutkintaa kai toisaalta tarkoittaa, että hän ei ollut tehnyt tapauksesta ilmoitusta syyttäjälle.

Joka tapauksessa hallituksen esityksessä esitutkintalaiksi (HE 14/1985 vp) säännöskohtainen

perustelu 15 §:n 1 momentille sisältää sen, että ehdotuksen mukaan poliisilla on velvollisuus oma-aloitteisesti ilmoittaa tutkittaviksi tulleista rikosasioista sekä poliisiin kuuluvalla että siihen kuulumattomalle syyttäjälle.

Tutkinnan päätöksessä on lainattu esitutkintalain 2 §: Poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Päätöksessä tätä on tarkennettu seuraavasti: Rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen päätyy tällaiseen lopputulokseen. Pelkkä väite rikoksen tapahtumisesta ei riitä esitutkinnan aloittamiseen, vaan väitteen tueksi tarvitaan perusteltu epäily rikoksen tapahtumisesta.

Tarkastelen muutamin ottein hallituksen esityksessä esitutkintalaiksi 2 §:lle annettua säännös-kohtaista perustelua, jolloin hakasuluissa esitän huomautuksiani:

— Esitutkintaan olisi pykälän mukaan ryhdyttävä, kun rikosta on syytä epäillä. Varmuutta tai suurta todennäköisyyttä rikoksen tekemisestä ei vaadita. Se, onko rikos tehty, selviää yleensä vasta tutkinnassa. [Perustelu viittaa jatkotekstistä päätellen tällä siihen, että rikoksen olemassaolon varmistavat tosiasiat selviävät ehkä vasta pitkien tutkimusten jälkeen. Mielestäni omassa rikosilmoituksessani tosiasiat olivat ainakin alustavasti riittävän selvät, mutta sen sijaan niiden merkityksen punninta selviäisi lopullisesti ehkä vasta korkeimmassa oikeudessa.]

— Rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen. [Tätä virkettä oli siis lainattu tutkinnan päätöksessä.]

— Esitutkintaviranomaisille tehty rikosilmoitus ei toisaalta ilman muuta voi johtaa tutkinnan käynnistymiseen. [Perustelu viittaa jatkotekstissä heti täysin perättömiksi havaittaviin ilmoituksiin sekä ilmoituksiin, joilla pyritään vain hankkimaan todistusaineistoa riita-asiaan. Ilmoitukseni ei ollut näistä kummankaan luonteinen.]

— Ilmaisu ”on syytä epäillä” merkitsee lakiehdotuksissa käytetyistä ilmaisuista pienintä todennäköisyyden astetta. Kynnystä ei voida asettaa kovin korkealle esimerkiksi harkitessa, onko esitutkintaan ryhdyttävä. [Perustelu viittaa jatkotekstin mukaan siihen, että epäilyn vahvistumisen odottaminen voisi vaarantaa rikoksen selvittämisen. Ilmoitukseni tilanteessa uhkana oli tietysti syyteoikeuden vanhentuminen, mutta oleellisempaa oli, että tapauksen ennakkoluonteisuuden tähden kynnystä ei olisi saanut asettaa niin korkealle kuin nyt asetettiin.]

Tutkinnan päätöksessä on tehty se virhe, että siinä ei ole huomattu tai ei ole ainakaan tunnustettu, että asia ei selviä kirkkojärjestyksen kirjaimellisella tulkinnalla, josta ei ollut kysekään, vaan hautaustoimilain ja rikoslain hautarauhapykälän tarkalla pohdinnalla. Päätös, että asiassa ei ole syytä epäillä rikosta, ei nyt perustunut huolelliseen, vaan hyvin huolimattomaan harkintaan.

Tapaus oli ennakkoluonteinen. Tällaista rikosilmoitusta ei ehkä olisi voitu tehdä ennen hautaustoimilain säätämistä. Ilmoitukseeni sen välttämättömänä osana sisältynyt laaja, yleinen lakiperustaluku oli vaatinut minulta vuosien kehittelyn. Rikosilmoituksessani kuvasin yksittäisen teon, joka kuitenkin edustaa tuhansia samanlaisia tekoja vuodessa.

Itseni kohdalle ei kuitenkaan elämäni mittaan ollut tullut tällaista tekoa (sillä ei ylipäättään kirkkoon kuulumattomien hautajaisia), mutta sellainen teko olisi aina herättänyt minussa voimakasta pahennusta. Nyt, tässä todellisessa tapauksessa, minun ei tarvinnut tyytyä siihen, vaan osasin ja jaksoin tehdä perusteellisen rikosilmoituksen.

Ei ole minun vikani, jos muut eivät ole tehneet samanlaisia ilmoituksia. On vedottu muun muassa puuttuviin rahavaroihin, joita oikeudenkäyntiä varten on arveltu tarvittavan. Ilman lakiperustan esittämistä rikosilmoitusta olisi ollut turha tehdä. Mutta asianajajat taas eivät ole oma-aloitteisesti tehneet näistä asioista kanteluita oikeuskanslerille, joten olisiko heistä myöskään ollut rahallakaan apua laatimaan rikosilmoitukselle lakitaustan?

Tähän nähden kannattaa myös muistaa itsestäänselvyys, että se, jonka hautarauhaa on rikottu, ei enää ole asianajajia palkkaamassa.

Tapauksen ennakkoluonteeseen tähden kynnys esitutkinnan aloittamiselle olisi ollut välttämätöntä pitää hyvin matalalla. Ei ollut mitään oikeuden ratkaisua käytettävissä laintulkinnaksi, vaan tässä tapauksessa lain tulkintaa juuri haettiin viime kädessä korkeimmalta oikeudelta. Esitutkintaviranomaisella ei voinut olla oikeutettua perustetta ennakoida, että oikeusistuini olisi hylännyt jutun. Päätöstä, että asiassa ei ole syytä epäillä rikosta, ei siten olisi saanut tehdä niin pikaisesti. Olisi pitänyt sallia, että juttu olisi edennyt esitutkintaan ja syyteharkintaan.

Rikosilmoituksestani olisi pitänyt tiedottaa syyttäjälle ja syyttäjän taas tehdä siitä ilmoitus Valtakunnansyyttäjänvirastoon. Rikoskomisario Juola olisi voinut hoitaa kuulemiset oman parhaan ammattitaitonsa mukaan paikallisen syyttäjän tai valtionsyyttäjän ohjaamana. Esitutkinta ja syyttämispäätös olisivat kenties ehtineet valmistua, ainakin jos siihen olisi ollut erityistä halua, ennen syyteoikeuden vanhentumista (mutta tuskin, vaikka sitä olisi yritetty).

Rikosilmoituksessani en huomannut tuoda esille näkökohtaa, että toki tällaisessa ennakkotapauksessa myös sellainen perusteellinen oikeuskäsittely, joka olisi lopulta tuottanut vapauttavan tuomion, olisi ollut merkityksellinen, sillä se olisi johtanut pohtimaan lainsäädännön puutteita. Siksikään esitutkintaa ei olisi saanut jättää toimittamatta.

2) Apulaisvaltakunnansyyttäjän vastaus. Ev.-lut. kirkon tilastollisen vuosikirjan 2010 mukaan vuonna 2010 kirkon jäsenistä kuoli 43195 ja hautaansiunaamistilaisuuksia oli 49711. Erotusta 6516 voitaneen käyttää kuvaamaan sitä, kuinka moni kirkkoon kuulumaton siunattiin hautaan luterilaisin menoin vuonna 2010. Näistä tapauksista oletettavasti vain hyvin harvassa, jos yhdessäkään, olisi ollut esittää vainajan jättämää kirjallista dokumenttia hautaansiunaamisen saamisen toivomuksesta tai sellaiseen suostumisesta. Hautausilmoitukset, joissa tällaista tapausta voi ounastella, herättävät siksi minussa levottomuutta; niissä on joko toimittu pahennustani herättävällä tavalla tai ei ainakaan pystyttäisi minulle osoittamaan, että niin ei olisi toimittu. Jos rikosilmoitukseni olisi johtanut langettavaan tuomioon, sillä olisi jo yksin voinut olla vaikutus tähän moittimaani käytäntöön; vaikutusta olisi saattanut olla jo silläkin, että asiasta olisi ylipäättään käyty oikeutta. Rikosilmoituksellani olisi siis ollut ennakkotapauksen luonne perusoikeuksiin liittyvässä, monen ihmisen elämää koskevassa kysymyksessä, josta käyty oikeudenkäynti olisi varmasti herättänyt laajaa julkista huomiota, ei välttämättä yksityiskohtiensa, vaan asian periaatteellisen merkityksen tähden.

Tätä näkökohtaa korostin jo alkuperäisen rikosilmoitukseni alussa, ja kertasin sen suppeammin uudistaessani rikosilmoitukseni Valtakunnansyyttäjänvirastolle. Juuri tämän näkökohdan, rikosilmoitukseni luonteen tähden katsoin yleensä oikeutetuksi kääntyä suoraan Valtakunnansyyttäjänviraston puoleen.

Tarkastelen valtakunnansyyttäjän määräystä ja ohjetta VKS:2011:1 paikallisten syyttäjäviranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta. Ohje ilmoitusmääräyksen soveltamisesta kohdassa 3) rikosasiasta, jolla saattaa olla yleistä merkitystä ennakkotapauksena, kertoo, että ilmoitus tulee antaa asioissa, joissa on kysymys uusien ja vaikeatulkintaisten säännösten soveltamisesta tai periaatteellisesti tärkeistä soveltamiskäytännön linjauksista. Sellaisesta asiasta juuri oli kyse rikosilmoituksessani.

Mutta voi tietysti olla, että varsinaisesti oikeus kääntyä Valtakunnansyyttäjänviraston puoleen minulla olisi ollut vasta, jos rikosilmoitukseni johdosta olisi toimitettu esitutkinta mutta sitten paikallinen syyttäjä olisi tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen. Silloin Valtakunnansyyttäjänviraston verkkosivujen perusteella olisin voinut tehdä kantelun syyttämättäjättämisestä valtakunnansyyttäjälle, jolla olisi ollut oikeus ottaa asia uuteen syyteharkintaan; kannella olisin voinut myös syyttäjältä, jos olisi ollut arvioitava menettelyn laillisuutta tai hyvää syyttäjätapaa.

Tilanteeni ei kuitenkaan ollut se; asiani ei ollut edennyt syyteharkintaan asti. En kannellut valtakunnansyyttäjälle myöskään esitutkinnan toimittamatta jättäneestä rikoskomisariosta. Se ei kaiketi olisi ollut mahdollistakaan, mutta ei minulla ollut edes sellaista tarkoitusta. Puhuin kyllä mahdollisesta kantelusta, mutta oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Pyysin vain saada asian esitutkintaan ja syyteharkintaan; käsittääkseni valtakunnansyyttäjällä olisi ollut oikeus määrätä esitutkinta toimitettavaksi ja tehdä itse syyteharkinta. Mielestäni se rikosilmoitukseni tapauksessa olisi ollut valtakunnansyyttäjän velvollisuuskin.

Apulaisvaltakunnansyyttäjän vastaus oli oleellisesti tutkinnan päätöksen toisto. Kyseessä oli ilmeisesti apulaisvaltakunnansyyttäjän oma harkinta tekemäni pyynnön johdosta, jolloin hän sitten selvitti kantansa käyttämällä tutkinnan päätöksen valmista tekstiä.

Vastauksessa ei siis olisi ollut kyse siitä, että pyyntöni olisi katsottu oikeudettomaksi esittää — sellaistaahan ei vastauksessa väitettykään — ja että tällöin tutkinnan päätös olisi vain tarkoituksellisesti minulle toistamalla toistettu, jotta tyytyisin siihen.

Minun on siis todellakin pääteltävä, että apulaisvaltakunnansyyttäjä tarttui pyyntööni ja harkitsi sitten, että tutkintapyynnöstäni ei ole ilmennyt aihetta epäillä ketään rikoksesta ja että sen vuoksi esitutkintaa ei määrätä toimitettavaksi.

Silloin kaiken sen moitteen, jonka kohdistin rikoskomisario Ilkka Juolan toiminnan virheellisyyteen, kohdistan nyt myös apulaisvaltakunnansyyttäjä Jorma Kalskeen toiminnan virheellisyyteen.

Kaiketi apulaisvaltakunnansyyttäjä hyväksyi näkökantani, että rikosilmoituksessani oli kyse selaisesta asiasta, jollaisista paikallisten syyttäjäviranomaisten on ilmoitettava valtakunnansyyttäjänvirastolle, jotta hänellä itsellään oli perustetta käsittelä tutkintapyyntöni. Muussa tapauksessa, siis jos asiani olisi ollut toisenluonteinen, hänellä olisi ollut täysi syy ja oikeus pidättyä tutkintapyyntöni käsittelystä.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä Kalske on toiminut virheellisemmin kuin rikoskomisario Juola, sillä apulaisvaltakunnansyyttäjä Kalskeelta oli oikeus odottaa huolellisempaa harkintaa sekä virankin puolesta ennakkotapausten arvon ja haasteen ymmärtämystä, kun taas rikoskomisario Juola ehkä juuri ennakkotapausten hankaluuden tähden moitti puhelinkeskustelussamme rikosilmoitustani siitä, että pyrin sillä saamaan aikaan myös ennakkotapauksen.

Toivon oikeusasiamiehen tekävän seuraavaa.

- 1) Toivon, että oikeusasiamies huomauttaa rikoskomisario Ilkka Juolalle, että oli virheellistä jättää esitutkinta toimittamatta.
- 2) Toivon, että oikeusasiamies huomauttaa apulaisvaltakunnansyyttäjä Jorma Kalskeelle, että oli virheellistä jättää määräämättä esitutkinta toimitettavaksi.

Jouni Luukkainen

Liitteet:

LIITE 1. Kopiot asiakirjoista, jotka todistavat Aslak Veisiön liittyneen yhdistyksemme Pääkaupunkiseudun vapaa-ajattelijat [tässä luki 2010 vahingossa ”ateistit”] ry:n (uudelta nimeltään Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n) jäseneksi: Sähköpostitse välitetty hakulomake; osa hallituksen kokouksen 10.12.2004 esityslistasta; osa hallituksen kokouksen 10.12.2004 pöytäkirjasta.

LIITE 2. Yhdistyksemme jäsenkirjeet 1.12.2004 – 4.1.2007 (yhdeksän kappaletta); ei ole kuitenkaan varmaa, lähetettiinkö näistä ensimmäistä Aslak Veisille jäseneksi hyväksymisestä ilmoitettaessa, muut kyllä normaaliin tapaan.

LIITE 3. Kopiot asiakirjoista, jotka todistavat Aslak Veisiön jäsenyyden yhdistyksessämme päättyneen: Osa hallituksen kokouksen 11.2.2007 pöytäkirjasta ja kirje 11.2.2007 kaikille tuossa kokouksessa yhdistyksestä erotetuille.

LIITE 4. Aslak Veisiön kuolinilmoitus Helsingin Sanomissa su 4.5.2008. [Valitan nyt 2012 merkintöjäni.]

LIITE 5. Osa yhdistyksemme hallituksen kokouksen 2/2008 (29.8. ja 4.9.) pöytäkirjaa: Eero Moilasan tapaus.

LIITE 6. Vapaa-ajattelijain liitto ry:n verkkoaddressi 2002–2005 valtion ja kirkon erottamiseksi: Google-hakutulos (2.3.2010), verkossa edelleen oleva addressin kannanotto (tuloste 3.3.2010) ja Jori Mäntysalon kanssa 2.3.–3.3.2010 käyty sähköpostiviestienvaihto, joka osoittaa Aslak Veisiön allekirjoittaneen addressin.

LIITE 7. Opetusministeriön 13.12.2002 päiväämä ja 16.12.2002 eduskunnan hallintovaliokunnalle valiokunnan pyynnöstä antama vastine Vapaa-ajattelijain liitto ry:n kirjalliseen asiantuntijalausuntoon hallituksen esityksestä hautaustoimilaiksi (HE 204/ 2002 vp).

LIITE 8. Oikeuskanslerin opetusministeriöltä kanteluasiassani dnro 622/1/05 hankkima, 26.9.2005 päivätty selvitys ja siihen liitetty Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen 18.8.2005 päiväämä lausunto.

LIITE 9. Rikoskomisario Ilkka Juolan 9.3.2010 tekemä tutkinnan päätös 5.3.2010 päiväämästäni ja jättämästäni kirjallisesta rikosilmoituksesta Aslak Veisiön tapauksessa (8010/R/16155/10).

LIITE 10. Kopio luvusta ”Ev.-lut. Hautaustoimisto?” (s. 102–115) Heikki Palmun teoksessa *Suomen kirkon tulevaisuus? Kipukohtia, ongelmia ja mahdollisuuksia* [Sammakko 2010].

LIITE 11. Rikosilmoitukseni Helsingin poliisilaitokselle 5.3.2010. Marginaaleihin olen merkinnyt, mitä kohtia B)-osaan muutin.

LIITE 12. Rikosilmoitukseni Valtakunnansyyttäjänvirastolle 23.3.2010. Marginaaleihin olen merkinnyt, mitä kohtia A)-osaan muutin.

LIITE 13. Apulaisvaltakunnansyyttäjä Jorma Kalskeen vastaus 25.3.2010 (dnro 34/42/10) Valtakunnansyyttäjänvirastoon 23.3.2010 toimittamaani rikosilmoitukseeni.